

ALBERT

CAMUS

ROMÁNY

A

POVÍDKY

ODEON

Přeložili Miloslav Žilina, Milena Tomášková a Josef Pospíšil

© 1962, Editions Gallimard

•

CIZINEC

•

Dnes umřela maminka. Možná taky že už včera, zatím mi to není jasné. Z útulku přišel telegram: „Matka zesnula. Pohřeb zítra. Hlubokou soustrast.“ Z toho se nic nevyčte. Asi už včera.

Útulek pro přestárlé je v Marengu, z Alžíru osmdesát kilometrů. Vyjedu autobusem ve dvě hodiny a ještě odpoledne tam budu. Stihnu tak vigílii a zítra večer jsem zpátky. Požádal jsem šéfa o dva dny dovolené a on mě pod žádnou slušnou záminkou nemohl odmítnout. Ale nadšeně nevypadal. Řekl jsem mu taky: „Já za to nemůžu.“ Na to neodpověděl. Napadlo mě, že jsem to radši říkat neměl. Zkrátka a dobře, neměl jsem se proč omlouvat. Spíš jemu by se slušelo, aby mi slovem kondoloval. Ale on to beztoho udělá určitě pozítří, až mě uvidí ve smutku. Prozatím mi to trochu připadá, jako kdyby maminka ani neumřela. Zato po pohřbu to bude vyřízená záležitost a všechno bude dělat úřednější dojem.

Na autobus jsem šel ve dvě.

Vedro bylo k udušení. Napřed jsem se ještě naobědval jako obvykle v restauraci u Célesta. Všichni si tam se mnou dělali spoustu starostí a Céleste mi řekl: „Člověk má jen jednu matku.“ Když jsem odcházel, vyprovodili mě ke dveřím. Nevěděl jsem, kde mi hlava stojí, musel jsem ještě k Emmanuelovi půjčit si černou kravatu a pásku na rukáv. Je to pár měsíců, co mu umřel strýček.

Měl jsem co dělat, abych to stihl. Autobus se rozjel a já určitě jen z toho spěchu a letu a taky kvůli tomu otřásání a pachu z benzínu jsem usnul. K tomu ještě mi z nebe a ze silnice bil do očí sluneční odraz. Spal jsem skoro celou cestu, a když jsem se probal, byl jsem nalepený na nějakého vojáka. Usmíval se na mě a chtěl vědět, jestli jedu z daleka. Odpověděl jsem, že ano, abych se s ním už nemusel bavit.

Útulek je dva kilometry za vesnicí. Došel jsem tam pěšky a hned jsem chtěl vidět maminku. Jenomže správce řekl, že mám jít nejdřív k ředitelovi. Ředitel měl něco na práci a pár minut jsem musel čekat. Správce nezavřel ústa ani na chvíli a potom mě přijal ředitel u sebe v

kanceláři. Byl to malý stařeček se stužkou Čestné legie. Prohlédl si mě svýma jasnýma očima. Potom mi stiskl ruku a tak dlouho mě držel, že jsem byl na rozpacích, jak se ho mám pustit. Podíval se do nějakých lejster a řekl: „Paní Meursaultová k nám přišla před třemi roky. Byl jste její jedinou oporou.“ Myslel jsem, že mi chce něco vytykat, a začal jsem mu to vysvětlovat. Ale hned mě přerušil: „Nepotřebujete se ospravedlňovat, milý synu. Pročetl jsem si akta vaší matky. Vy jste ji nemohl podporovat a ona musila mít opatrovnici. Máte skrovný příjem. Když to uvážíme, bylo jí lépe u nás.“ Řekl jsem: „Ano, pane řediteli.“ A on ještě řekl: „Víte, měla tu přátele, vrstevníky. Mohla s nimi sdílet radosti a zájmy, které odpovídají jejich věku. Vy jste mladý a ona by s vámi zábavy jistě neužila.“

Měl pravdu. Dokud maminka bývala doma, nedělala nic jiného, než že se na mě pořád jen tiše dívala. První dny v útulku často plakala. Ale to jen proto, že tam nebyla zvyklá. Za pár měsíců by byla plakala, kdyby z ústavu musela pryč. Zase jen ze zvyku. Taky trochu kvůli tomuhle jsem za ní poslední rok skoro vůbec nejezdil. Nehledě na to, že jsem tím pokaždé vlastně přicházel o neděli – a to ani nepočítám námahu, než člověk došel k autobusu a sehnal si lístek, a pak dvě hodiny jízdy.

Ředitel mi pořád ještě něco vykládal. Ale skoro jsem ho už neposlouchal. Potom řekl: „Mám za to, že chcete maminku vidět.“ Beze slova jsem se zvedl a on šel ke dveřím přede mnou. Na schodišti mi vysvětloval: „Přemístili jsme ji do naší malé márnice. Aby to nemělo na chovance neblahý vliv. Pokaždé když některý z nich zemře, dva tři dny bývají ostatní nepokojní. To je pak s nimi těžké pořízení.“ Šli jsme přes dvůr plný starých lidí, kteří si tu spolu v malých hloučcích povídali. Jen když jsme kolem nich procházeli, zůstávali zticha, a teprve za našimi zády se dávali zas do hovoru. Jako by přidrušeně brebentili papouškové. Ředitel se se mnou rozloučil u vchodu do malé budovy. „Nebudu vás už rušit, pane Meursaulte. Jinak jsem vám k službám ve své kanceláři. Pohřeb je v zásadě stanoven na deset hodin dopoledne. Předpokládali jsme, že tak alespoň budete mít možnost bdít u nebožky. Už jen jednu poznámku: zdá se, že se vaše matka mezi přáteli nejednou vyslovila, že by chtěla mít církevní pohřeb. Zařídil jsem všechno potřebné. Ale abyste o tom byl informován.“ Poděkoval jsem. Maminka nebyla ateistka, ale na církev v životě nepomyslela.

Šel jsem dovnitř. Byla tam vybíléná světlá síň se skleněným stropem, stály v ní židle a několik podstavců ve tvaru X. Na dvou takových

podstavecích uprostřed ležela zavřená rakev. Na prknech s ořechově hnědým nátěrem nebylo vidět nic než lesklé šrouby, lehce špičkou zasazené do dřeva. U rakve seděla arabská ošetřovatelka v bílé blůze, s šátkem jasné barvy na hlavě.

Brzy nato vešel za mými zády správce. Podle všeho utíkal. Trochu se zakoktával: „Přiklopili na ni víko, ale já vám to hned odšroubuju, abyste se moh podívat.“ Už se postavil k rakvi, ale zarazil jsem ho. Zeptal se: „Vy nechcete?“ Řekl jsem: „Ne.“ Nevěděl hned, na čem je, a mně bylo trapně, poněvadž jsem cítil, že by bývalo lepší to neříkat. Po chvílce se ke mně otočil a zeptal se: „Proč ne?“ Ne vyčítavě, jen jakoby ze zvědavosti. Řekl jsem: „Ani nevím.“ Podotkl: „Chápu,“ a při tom si kroutil bílé kníry, ale na mě se nepodíval. Měl hezké světle modré oči a narůžovělou pleť. Přistrčil mi židli a sám se posadil kousek za mnou. Ošetřovatelka vstala a odcházela ke dveřím. A vtom mi správce řekl: „To má šankr.“ Nerozuměl jsem mu a podíval jsem se na ošetřovatelku; pod očima jí bylo vidět roušku; měla ji ovázanou kolem celé hlavy, jen na úrovni nosu byla látka plochá. Z obličeje jí víc než bělostnou skvrnu roušky vidět nebylo.

Když odešla, správce řekl: „Nechám vás o samotě.“ Ale zůstal za mnou stát, snad že jsem mimovolně udělal nějaké gesto. Bylo mi protivné mít ho za zády. V místnosti bylo plno mírného podvečerního světla. Na skleněném stropě buzučeli dva sršni. Cítil jsem, jak na mě jde spaní. Pak jsem se správce zeptal: „Už jste tu dlouho?“ Ale neotočil jsem se na něj. Okamžitě odpovéděl: „Pět let“ – jako kdyby tu otázku dávno čekal.

Potom toho ještě spoustu napovídal. Ten prý by býval koukal, kdyby mu byl někdo řekl, že jednou skončí jako správce útulku v Marengu. Je mu čtyřiašedesát a narodil se v Paříži. Tady jsem mu skočil do řeči: „Tak vy tedy nejste zdejší?“ A pak jsem si vzpomněl, jak mluvil o mamince, ještě než mě dovedl k řediteli. Říkal, že se musí rychle pochovat, poněvadž v rovinách bývá horko, zvláště v tomto kraji. A při tom mi taky sdělil, že dříve žil v Paříži a že na to nemůže zapomenout. V Paříži zůstávají u mrtvého až tři čtyři dny. Tady na to není čas, člověk se ani nestáčí vzpamatovat a už aby běžel v průvodu na hřbitov. Ale manželka ho hned napomínala: „Dej pokoj, takové věci se nehodí pánovi vykládat.“ A děda zrudl a omlouval se. Chlácholil jsem ji: „Ale ne. Ale proč ne.“ Všechno, co říkal, se mi zdálo pravdivé a zajímavé.

V márnici zase vyprávěl, že se do útulku dostal jako nemajetný. Jenomže se prý cítil při síle a tak se nabídl na místo správce. Podotkl jsem, že je tedy vlastně chovanec. Řekl, že ne. Už předtím jsem si všiml,

že má ve zvyku o ostatních říkat „oni“ a „naši chovanci“ a sem tam i „dědci“, přestože někteří mezi nimi nebyli starší než on. Ale ovšem, to je samozřejmě něco jiného. On byl správce a do určité míry měl nad nimi pravomoc.

Mezitím se vrátila ošetřovatelka. A rázem se snesl večer. Nad skleněným stropem rychle zhoustla tma. Správce otočil vypínačem a prudký rozbřesk světla mě oslnil. Zval mě do jídelny na večeři. Ale já neměl hlad. Nabídl se tedy, že mi přinese bílou kávu. Bílou kávu mám rád a tak jsem řekl, že ano, že děkuji, a za chvíli už nesl na tácu šálek s kávou. Vypil jsem ji a dostal jsem chuť si zakouřit. Ale netroufal jsem si, nevěděl jsem, jestli smím kouřit před nebožkou. Nakonec jsem si to rozmyslel, přece na tom nemůže záležet. Nabídl jsem cigaretu taky správci a zapálili jsme si.

Jednu chvíli mi řekl: „Víte, přijdou na vigilií taky přátelé vaší paní matky. Drží se tu už takový zvyk. Skočím ještě pro pár židlí a přinesu černou kávu.“ Zeptal jsem se, jestli by se nedala zhasnout jedna lampa. Prudké světlo na bílých zdech mi vadilo. Řekl, že to není možné. Vedení už bylo tak zařízeno: buď všechny, nebo žádná. Pak jsem si ho už moc nešímal. Odešel a zase přišel a rozestavil židle. Na jednu postavil kávovou konvici a okolo ní naskládal šálky. Potom se posadil proti mně, na druhou stranu od maminky. Vzadu v síni seděla ještě ošetřovatelka, zády k nám. Nebylo vidět, co dělá. Jen podle pohybu rukou se dalo hádat, že plete. Vzduch příjemně chladil, káva mě hřála a otevřenými dveřmi sem pronikala vůně noci a květů. Podle všeho jsem trochu klímal.

Z dřímoty mě vytrhl lehký šelest. Otevřel jsem oči a bílá místnost mě oslepila ještě víc než prve. Nebylo vidět ani cípek stínu a každý předmět, každý roh a oblouk se rýsovaly tak jasně, že z toho bolely oči. To už přicházeli maminčini přátelé. Bylo jich dohromady deset a v tom oslňujícím světle se plížili beze slova. Posadili se, a jediná židle nezavržala. Viděl jsem je, jak jsem ještě nikdy nikoho neviděl, na těch obličejích a šatech mi neunikla sebemenší podrobnost. Zato je nebylo slyšet a já málem věřil, že nejsou skuteční. Skoro všechny ženy měly na sobě zástěru a pod kalounem, kterým si stáhly pas, jim vypouklá břicha ještě víc vystupovala. Nikdy předtím jsem si na starých ženách nevěšil, že mohou mít tak velké břicho. Muži, skoro všichni hubení, drželi v rukou hole. Udivilo mě, že jim v obličejí nebylo vidět oči, jen matný svit v hníždě vrásek. Usadili se a skoro každý z nich se na mě podíval a potřásl stísněně hlavou s pysky propadlými do bezzubých úst. Nepodařilo

se mi uhodnout, jestli mě zdraví nebo tou hlavou jen tak nervózně pošukávají. Ale nejspíš mě zdravili. Pak jsem si najednou všiml, že všichni sedí kolem správce proti mně, jako kdyby tam hřadovali. Chvilku to na mě dělalo komický dojem, jako by se tu sešli, aby mě soudili.

Netrvalo dlouho a jedna žena se rozplakala. Seděla v druhé řadě, zakrytá svou družkou, a bylo na ni špatně vidět. Vyrážela docela pravidelně krátké vzlyky a mně připadalo, že nikdy nepřestane. Ostatní se tvářili, jako by ji neslyšeli. Byli skleslí, zasmušilí a němí. Dívali se na rakev nebo na svou hůl nebo na cokoliv jiného, a přitom očima nepohnuli. Ta žena pořád jen plakala. Neznal jsem ji, a proto mi to bylo velmi divné. Byl bych si přál, aby přestala. Ale netroufal jsem si jí nic říct. Správce se k ní naklonil, šeptal jí cosi do ucha, a ona jen potřásla hlavou, něco zabreptala a plakala dál stejně pravidelně. Správce pak přešel na mou stranu. Posadil se vedle mě. Nějakou dobu mlčel a pak, s odvrácenými očima, mi vysvětloval: „Ona byla s vaší paní matkou moc zadobře. Říká, že to tady byla její jediná přítelkyně a že teď už nemá nikoho.“

Dlouho jsme tak seděli. Vzdechy a vzlyky té ženy konečně utichaly. Jenže teď zase neustále popotahovala. A nakonec přece umlkla. Mě přešla ospalost, jen jsem byl umořený a bolelo mě v kříži. A byl jsem zas nespůj z toho, že všichni mlčeli. Jenom čas od času bylo slyšet podivný zvuk, který jsem si nedovedl vysvětlit. Teprv za nějakou dobu jsem uhodl, že si někteří z chovanců sají tváře a že se při tom ozývá to zvláštní mlaskání. Byli do svých myšlenek tak zabraní, že si to ani neuvědomovali. Měl jsem dokonce dojem, že ta mrtvá, co leží uprostřed, pro ně nic neznamena. Ale dnes bych už řekl, že jsem se mylil.

Všichni jsme pili kávu, kterou nám správce naléval. Co bylo potom, už nevím. Noci zvolna ubývalo. Vzpomínám si, že jednu chvíli jsem otevřel oči a viděl jsem, jak se ti staří ve spaní do sebe choulí, až na jednoho, který si podpíral ruce i bradu o hůl a upřeně mě pozoroval, jako by jen čekal, až se vzbudím. Potom jsem znovu usnul. Probudila mě bolest v kříži, čím dál citelnější. Po skleněném stropě klouzalo denní světlo. Nějaký děda se probral a rozkašlal se. Plival do velkého kostkovaného kapesníku a jako by ze sebe ty chrchle rval. Vzbudil i ostatní a správce řekl, že by už měli jít. Vstávali. Po tom namáhavém bdění jim zpovelavěly obličej. A k mému úžasu mi každý podal na rozloučenou ruku – jako by se přes tu noc, třebaže jsme spolu slovo nepromluvíli, utvrdila naše známost.

Byl jsem utrmácený. Správce mě odvedl k sobě do bytu a tam jsem se mohl dát do pořádku. Dali mi ještě jednu bílou kávu a moc mi chutnala. Když jsem vyšel na dvůr, byl už bílý den. Nad kopci, které se zvedají mezi Marengem a mořem, bylo na nebi vidět spoustu červených šmouh. Vítr z té strany přinášel pach soli. Chystal se krásný den. Už dávno jsem nebyl na venku a tušil jsem, jak bych si užil na procházce, nebýt maminky.

A tak jsem čekal na dvoře pod platanem. Vdechoval jsem čerstvou vůni země a ospalost mě už přešla nadobro. Vzpomínal jsem na kolegy z kanceláře. V tuhle hodinu vstávají a chystají se do práce: pro mě to vždycky byly ty nejhorší okamžiky. Ještě chvilku jsem na ně myslel, ale pak mě vyrušilo zvonění uvnitř v budovách. Za okny se rozproudil shon, ale brzy se zas všechno utišilo. Slunce na obloze o kousek už povylezlo: začalo mě hřát do nohou. Přes dvůr přišel správce, že si se mnou přeje mluvit ředitel. Šel jsem tedy za ním do kanceláře. Dal mi podepsat pár dokladů. Všiml jsem si, že má na sobě smuteční oblek s proužkovanými kalhotami. Zdvihl telefon a ještě se mě zeptal: „Před chvílí už přišli zaměstnanci pohřebního ústavu. Chci jim zavolat, aby šli zavřít rakev. Nepřejete si ještě naposledy vidět matku?“ Řekl jsem, že ne. Ztlumeným hlasem přikázal do telefonu: „Pane Figeac, řekněte těm lidem, že se do toho mohou dát.“

Potom řekl, že se sám pohřbu také zúčastní, a já mu poděkoval. Sedl si za stůl a ty krátké nohy přehodil jednu přes druhou. Upozornil mě, že půjdeme jen my dva a ošetřovatelka ze směny. Chovanci se pohřbů zásadně nezúčastňují. Dovoluje jim pouze držet vigílie: „Je to otázka lidskosti,“ podotkl. Jenomže tentokrát dal povolení jít v průvodu jednomu maminičinu starému příteli: „Thomasu Pérezovi.“ Usmál se. Řekl: „Chápete, je to poněkud dětinský cit. Ale on a vaše matka bez sebe nevydrželi ani chvíli. V útulku si je dobírali, říkali Pérezovi: To je vaše nevěsta. A on se smál. Dělal jim to dobře. Nelze popřít, že se ho smrt paní Meursaultové hluboce dotkla. Měl jsem za to, že mu povolení odmítnout nemohu. Ale na radu dohlížejícího lékaře jsem mu včera zakázal vigílie.“

Nějakou dobu jsme pak mlčeli. Ředitel vstal a díval se oknem ven. Najednou hlásil: „Tamhle už jde marengský farář. Dneska si přivstal.“ Upozornil mě, že kostel je až ve vsi a cesta tam trvá pěšky nejméně tři čtvrtě hodiny. Vyšli jsme na dvůr. Dole před budovou stál farář a dva ministranti. Jeden držel kadidelnici a kněz se k němu nakláněl, aby mu

upravil délku stříbrného řetězu. Když jsme přišli až k nim, kněz se narovnal. Říkal mi „synu“ a prohodil ke mně pár slov. Pak šel dovnitř; já jsem vstoupil hned za ním.

Hned jsem postřehl, že šrouby na rakvi jsou už utažené a v místnosti že teď hospodaří čtyři muži v černém. Ředitel mi řekl, že vůz čeká na silnici, a zároveň už bylo slyšet kněze, jak začíná své modlitby. Od té chvíle šlo všechno ráz na ráz. Zřízenci přistoupili k rakvi s nějakým sukнем. Kněz, jeho pomocníci, ředitel a já jsme vyšli na dvůr. Předě dveřmi stála žena, kterou jsem tu ještě neviděl. „Pan Meursault,“ řekl ředitel. Její jméno jsem nezaslechl, ale pochopil jsem, že je to ta vybraná ošetřovatelka. Pokývla dlouhým kostnatým obličejem bez náznaku úsměvu. Pak jsme se rozestoupili, aby zřízenci mohli pronést rakev. A za nimi jsme potom šli až před ústavní bránu, kde čekal vůz. Byl lakovaný, podlouhlý a lesklý a připomínal penál. Vedle vozu jsem zahlédl pořadatele – drobného mužička v komických šatech, a nějakého starce, který si počínal okázale důstojně. Napadlo mě, že to asi bude pan Pérez. Měl měkký plšák s kulatým dýnkem a širokou krempou (smekl, když z brány vynesli rakev), kalhoty mu nad střevisi dělaly varhánky a na krku se mu černal smuteční motýlek, nápadně malý na bílé košili s širokým límcem. Pod nosem podobaným černými tečkami se mu třásly rty. Bílé, celkem jemné vlasy měl sčesané za odstálýma, prapodivně vinutýma ušima, které mu nad pobledlým obličejem svítily krvavě rudým leskem. Pořadatel nám určil místa. Vpředu kráčel kněz, za ním jel vůz. Kolem vozu ti čtyři zřízenci. Potom ředitel, já a průvod uzavírali delegovaná ošetřovatelka a pan Pérez.

Obloha se jen třpytila. Vzduch těžkl a horko stoupalo. Než průvod vyrazil, ještě dlouho jsme čekali před branou, ale ani nevím proč. Mně bylo v tmavém obleku vedro. Také ten malý starý pán, který si mezitím nasadil klobouk zase na hlavu, ho teď znovu sundal. Trošku jsem se k němu pootočil a prohlížel jsem si ho, ale vtom mi o něm začal vykládat sám ředitel. Říkal, že má matka a pan Pérez spolu často večer chodívali v doprovodu ošetřovatelky na procházku až ke vsi. Rozhlížel jsem se kolem po krajině. Z těch cypřišových alejí, které se táhly do kopců skoro až ke hřbetům, z té narudlé a zelené země a z roztroušených malebných stavení jsem začal maminku chápat. Večer musí mít v sobě tenhle kout země tesklivou pohodu odpočinku. Dnes pod tou sluneční výhni, v níž se obrysy tetelily, byl nelidský a drtil.

Konečně se dal průvod na cestu. Brzo jsem zpozoroval, že Pérez napadá lehce na nohu. Vůz pomalu nabíral rychlost a starý pán se opožďoval. Jeden ze zřízenců kolem vozu taky zůstal pozadu a vyšlapoval si teď vedle mě. Překvapilo mě, jak rychle stoupá slunce po obloze. A uvědomil jsem si, že se z plání kolem už dlouho ozývá bzučení hmyzu a praskot trávy. Po tvářích se mi řinul pot. Neměl jsem s sebou klobouk, a tak jsem se musel ovívat kapesníkem. Zřízenec od pohřebního ústavu mi něco povídal, ale já mu nerozuměl. Přitom si levou rukou utíral do kapesníku lebku a pravou si nadzvedal obrubu čepice. Zeptal jsem se ho: „Co prosím?“ Ukázal na nebe a opakoval: „To to do nás pere.“ Řekl jsem: „Ano.“ Za chvíli se zase vyptával: „To byla vaše matka?“ A já znova odpověděl: „Ano.“ – „Byla už stará?“ Řekl jsem: „Dost stará,“ protože jsem to přesně nevěděl. Pak už byl zticha. Otočil jsem se a uviděl starého Péreze asi padesát metrů za námi. Namáhavě našlapoval a v ruce klátil kloboukem. Okoukl jsem si taky ředitele. Nesl se důstojně a neudělal jediný zbytečný pohyb. Na čele se mu perlilo pár kapek potu, ale on si je nesetřel.

Zdálo se mi, že průvod už postupuje o něco rychleji. Ale krajina kolem, rozjasněná a zaplavená sluncem, se neměnila. Nad námi se obloha nesnesitelně blyštěla. Pak jsme taky přecházeli čerstvě spravovaný úsek silnice. Asfalt na slunci popraskal. Nohy se do něho bořily a nechávaly v jeho lesklé dužině otevřeně jizvy. Nad vozem trčel pomačkaný klobouk kočího, vypadal, jako by ho někdo v té černé kaši vyválel. Připadal jsem si tak trochu ztracený mezi tím modrobílým nebem a tou jednotvárností barev, lepkavou černí zejícího asfaltu, vyrudlou černí obleků a lakovou černí vozu. A z toho všeho dohromady, ze slunce, z vozu s pachem kůže a kobyliců, z vůně kadidla a lakovek a z únavy po bezesné noci se mi zakalil zrak i myšlenky. Ještě jednou jsem se otočil: Pérez se mi teď zdál hrozně daleko, jako by ho pohltil oblak žáru, a potom už ho vůbec nebylo vidět. Rozhlížel jsem se, až mi padl zas do oka: sešel ze silnice a pustil se přes pole. Poznal jsem, že se cesta před námi zatáčí, a napadlo mě, že Pérez, který se tu vyzná, si nadběhl, aby nám stačil. V oblouku cesty nás opravdu dohonil. Pak jsme ho nanovo ztratili. To se znova pustil přes pole, a tak to udělal ještě několikrát. Cítil jsem, jak mi ve spáncích buší krev.

Všechno potom proběhlo tak překotně, bezpečně a samozřejmě, že si už na nic nepamatuji. Jenom na několik věcí: když jsme byli na kraji vesnice, promluvila na mne ošetřovatelka. Měla zvláštní hlas, melodický

a rozechvělý, jako by nepatřil k jejímu obličejí. Řekla: „Když jde člověk pomalu, lehko si užene úpal. Ale když pospíchá a jde rychle, zpotí se a v kostele potom dostane zimnici.“ Měla pravdu. Nebylo východisko. Z toho dne mi zůstalo ještě pár vzpomínek: například si pamatuji Pérezův obličej, když nás u vesnice dohonil naposledy. Po tvářích se mu koulely velké slzy z vyčerpání a zármutku. Ale přes ty jeho vrásky se překulit nemohly. Roztékaly se, splývaly, a potáhly tu zpusťšenou tvář vodovým lakem. Pak ještě obřad v kostele a vesničany na chodníku, červené pelargónie na hrobech na hřbitově, Péreze v bezvědomí (člověk by byl řekl: polámaný panák), krvavě zbarvenou prst, a jak se hrnula na maminčinu rakev, bílé prsty kořínků v té prsti zamíchané, znova zástup lidí, hlasy, vesnici, čekání před kavárnou, nekonečné hrčení motoru a radost, když autobus vjel do hnízda alžírských světél a já myslel na to, že si lehnu a budu spát dvanáct hodin.

2

Hned jak jsem vstával z postele, napadlo mě vysvětlení, proč vypadal šéf nespokojeně, když jsem ho žádal o dva dny dovolené: ovšem, dnes je sobota. Byl bych na to málem zapomněl, až ráno při probuzení jsem si to uvědomil. Šéf si samozřejmě řekl, že takhle budu mít s nedělí čtyři dny volna, a z toho radost mít nemohl. Jenže za první nebylo mou vinou, že maminku pochovávali včera, a ne dnes, a za druhé bych sobotu a neděli měl pro sebe tak jako tak. Ale jinak, to se rozumí, ho dovedu docela dobře pochopit.

Byl jsem po včerejšku celý polámaný a těžko se mi vstávalo. Při holení jsem uvažoval, co budu dělat, a rozhodl jsem se pro koupání. Tramvají jsem dojel k přístavním lázním a tam jsem se šel vykoupat na průplav. Všude byla spousta mladých lidí. Ve vodě jsem se potkal s Marií Cardonovou, bývalou písarkou od nás z kanceláře, na kterou jsem kdysi míval zálsusk. Myslím, že ona taky byla pro. Jenomže z podniku brzy odešla a tak jsme se k ničemu nedostali. V průplavu jsem Marii pomáhal vylézt na bóji a přitom jsem jí přejele lehce po prsou. Byl jsem ještě ve vodě a ona už si na bóji hověla na bříše. Otočila se ke mně obličejem.

Smála se a vlasy jí padaly do čela. Vyhoupł jsem se vedle ní. Bylo hezky a já jakoby z legrace zvrátil hlavu dozadu a položil jsem si ji na Mariino břicho. Nic na to neřekla a já jsem tedy tak zůstal ležet. Nad sebou jsem viděl celé nebe, modré a nazlátlé. Pod hlavou jsem cítil, jak to v Mariině břiše jemně tepe. Takhle jsme na bóji dlouho vydrželi a chvílemi nám klížila oči dřímota. Když už slunce příliš páliło, Marie skočila do vody a já za ní. Dohonil jsem ji, vzal jsem ji kolem pasu a plavali jsme spolu. Ustavičně se smála. Potom jsme se sušili na břehu a ona mi řekla: „Jsem opálenější než vy.“ Zeptal jsem se, jestli by nechtěla večer do kina. Znova se dala do smíchu a řekla, že by ráda viděla jeden film s Fernandelem. Oblékli jsme se, a když uviděla mou černou kravatu, překvapeně na mě pohlédla a zeptala se, jestli mám smutek. Odpověděl jsem, že mi umřela maminka. Chtěla vědět kdy, a tak jsem jí řekl: „Jsou to tři dny.“ Trochu se zarazila, ale neřekla nic. Už moc nechybělo, abych jí řekl, že za to nemůžu, ale hned mě napadlo, že jsem tohle nedávno prohodil před šéfem, a spolkl jsem to. Stejně by to nemělo žádný smysl. Člověk je tak jako tak vždycky trošku vinen.

Večer Marie na všechno zapoměla. Film byl místy vtipný, ale přesto vcelku hodně ubohý. Opírala se o mě nohou a já jí hladil prsa. Ke konci představení jsem ji políbil, ale jen nešikovně. Po biografu šla ke mně.

Když jsem procítl, byla Marie pryč. Už včera mi vyložila, že bude muset k tetě. Vzpomněl jsem si, že je neděle, a to mě otrávil: neděle nemám rád. Obrátil jsem se tedy na posteli na druhý bok, našel si na polštáři místo, kam Mariiny vlasy otiskly vůni soli, a spal jsem až do deseti. Pak pořád ještě v posteli jsem celé dopoledne jen kouřil. Nechtělo se mi na oběd k Célestovi jako obvykle, poněvadž by mi určitě dávali všelijaké otázky a já to nemám rád. Usmažil jsem si vajíčka a snědl jsem je rovnou z rendlíku, jen tak bez chleba, ten už mi došel a já neměl náladu jen kvůli tomu chodit ven.

Po jídle mi byla dlouhá chvíle a bloumal jsem po bytě. Dokud tu byla maminka, byt nám vyhovoval. Teď byl na mě velký a já musel stůl z jídelny přestěhovat k sobě do pokoje. Žiju teď jen v téhle jedné místnosti, mezi proutěnými židlemi, už trochu proláklými, skříní se zažloutlým zrcadlem, nočním stolkem a mosaznou postelí. Ostatek leží ladem. Později odpoledne, abych něco dělal, jsem pročetl staré noviny. Vystříhl jsem si z nich inzerát na Kruschenovu sůl a nalepil jsem si ho do starého sešitu, kam si schovávám novinové výstřížky, když se mi zdají zábavné. Pak jsem si taky umyl ruce a nakonec jsem se usadil na balkóně.

Z okna mám výhled na hlavní ulici naší čtvrti. Odpoledne se tentokrát vydařilo. Až na to, že na chodníku byla špína a kolem procházelo jen málo lidí, beztak uspěchaných. Každý se někam hnál. Pak teprv se vydávaly na procházku rodinky, uviděl jsem dva malé chlapce v námořnickém, v kalhotách pod kolena, byli v nepoddajných šatech trochu nemotorní, za nimi šla holčička s velkou růžovou mašlí a v černých lakovkách. A nakonec objemná matka v kaštanově hnědé hedvábné róbě, a otec, drobný, poměrně křehký mužíček, kterého znám od vidění. Na hlavě měl slamák, pod bradou motýlka a v ruce hůl. Když jsem ho viděl s manželkou, bylo mi jasné, proč se o něm v okolí říká, že je nóbl pán. O něco později šli kolem mládenci odsud z předměstí. Měli napomádané vlasy, červené kravaty, saka s mohutně vycpanými rameny, v náprsní kapsičce vyšíváný šátek a boty s hranatou špičkou. Napadlo mě, že jdou jistě do města do biografu. Proto také vyrazili tak brzy a s hlaloholivým smíchem se ženou na tramvaj.

Zmizeli a ulice pomalu pustla. Představení podle všeho už všude začalo. Na chodníku zůstali jen majitelé kramů a kočky. Nad alejí smokvoní, která se táhne ulicí, bylo nebe průzračné, ale neoslňovalo. Trafikant odnaproti si vynesl židli, postavil ji přede dveře a obkročmo si na ni sedl s lokty podepřenými o lenoch. Tramvaje, ještě před chvílkou nacpané, jezdily skoro prázdné. Vedle trafikanta v kavárničce U Pierrota zametal číšník v liduprázdném lokálu piliny. Byla to neděle jak náleží.

Otočil jsem si židli, jak jsem to viděl u trafikanta, poněvadž mi to připadalo pohodlnější. Vykouřil jsem dvě cigarety a z pokoje jsem si přinesl kousek čokolády a snědl ji u okna. Zanedlouho se nebe zatáhlo a já čekal, že z toho bude letní bouřka. Přesto se zas pomalu vyjasnilo. Jenomže mračna, než odtáhla, spustila na dlažbu jakoby závdavek deště, a ulice tím trošku zešeřela. Díval jsem se dlouho na nebe.

V pět hodin přijížděly tramvaje s rámusem. Vezly ze stadiónu za městem chumáče diváků na stupátkách i na zábradlí. Za nimi další přivezly hráče, poznal jsem je podle kuffíků. Povykovali a z plných plic prospěvovali, že jejich klub nezhyne. Někteří mi mávali. Jeden na mě dokonce volal: „Dostali to.“ Řekl jsem: „Ano,“ a přikývl jsem. Potom se začala valit auta.

Den znova o něco pokročil. Nebe nad střechami zrůžovělo a ulice v houstnoucím večeru oživily. Ponenáhlu se vraceli výletníci. Poznal jsem mezi nimi nóbl pána. Děti fňukaly nebo se nechávaly táhnout za ruku. Skoro hned nato vychrlila místní kina záplavu diváků. Mladíci měli

smělejší gesta než obvyčejně a mě napadlo, že byli na dobrodružném filmu. Ti, kteří byli v biografu až ve městě, se vraceli o něco později a tvářili se důstojněji. Taky se smáli, ale občas jako by se znaveně a zjihle zasnili. Zůstali na ulici a chodili sem tam po protějším chodníku. Dívky z okolí se procházely do sebe zavěšené a byly bez kloboučků. Mládenci se jim vytrvale stavěli do cesty a prohazovali vtipy, že se až dívky smály a odvracely hlavu. Ty, s kterými jsem se znal, mi kývaly do okna na pozdrav.

Pak se v ulici naráz rozsvítily lampy a v jejich záři bledly první hvězdy na nebi. V očích, tak dlouho upřených na chodník a na ty hrozny lidí a světél, jsem pocítil palčivou únavu. Pod lampami světélkovala mokrá dlažba a tramvaje v pravidelných přestávkách vrhaly tu a tam blesky na oslnivý účes, na úsměv nebo stříbrný náramek. Brzy nato tramvaje prořídly a nad stromy a lampami zčernala noc, čtvrt se nepozorovaně vylidnila, a pak se přes ulici, zas už pustou, pomalu vydala první kočka. Řekl jsem si, že je na čase jíst. Pobolíval mě krk, to že jsem se tak dlouho opíral o lenoch židle. Seběhl jsem si koupit chleba a těstoviny, připravil jsem si jídlo a najedl se vstoje. Chtěl jsem si ještě vykouřit u okna cigaretu, ale ochladilo se a byla zima. Zavřel jsem okna, a jak jsem se vracel do pokoje, zahlédl jsem v zrcadle roh stolu a na něm pod lihovou lampou leželo pár krajíčků chleba. Myslel jsem na to, že neděle je pokaždé tak ucouraná, že maminka je po smrti, že zítra jdu zas do práce a že se zkrátka a dobře nic nezměnilo.

Dnes jsem měl v kanceláři plné ruce práce. Šéf byl samá laskavost. Chtěl vědět, jestli nejsem unavený, a taky se mě ptal, jak byla maminka stará. Řekl jsem „přes šedesát“, abych se neblamoval, a on se kdovíproč zatvářil, jako by se mu ulevilo a jako by to od nynějška pokládal za vyřízenou věc.

Na stole se mi nakupily konosementy a já je musel roztřídit. Než jsem odešel na oběd, byl jsem si umýt ruce. Tuhle chvíli mám rád. Večer se mi to už tak nelíbí, protože potom bývá ručník skrz naskrz promáčený – utíráme se do jednoho celý den. Také jsem se o tom kdysi zmínil šéfovi. Řekl mi, že je to nemilé, ale koneckonců přece jen bezvýznamné. K obědu jsem šel s Emmanuelem, kolegou z expedice, o něco později než obvyčejně, až v půl jedné. Z kanceláře se vyjde rovnou k moři a tam jsme se chvilku zdrželi pozorováním nákladních lodí v rozžhaveném přístavu. A najednou se s hrčením hřídělí a převodů přihnalo nákladní auto. Emmanuel chtěl vědět, jestli „se svezem“, a já se hned rozběhl. Auto nám

ujíždělo a my pádili za ním. Hrnul jsem se přívalem prachu a hřmotu. Nic jsem neviděl, nic jsem nevnímal, jen to zběsilé vzrušení z honičky mezi stroji a rumpály, stěžni, které se kolébaly na obzoru, a lodními kýly podél silnice. Dohnal jsem auto první a naskočil jsem z rozběhu. Pak jsem pomohl nahoru Emmanuelovi. Nemohli jsme popadnout dech a auto, zavalené oblakem prachu a žáru, nadskakovalo na hrbolaté dlažbě nábřeží. Emmanuel se rozesmál, až se zakuckal.

Uřícení jsme dorazili k Célestovi. Ten je pokaždé stejný, s tím svým kulatým břichem, s tou zástěrou a bílými kníry. Zeptal se mě, jestli „se to dá jakž takž vydržet“. Řekl jsem, že dá a že mám hlad. Rychle jsem se najedl a objednal kávu. Potom jsem šel domů a na chvíli jsem usnul, poněvadž jsem vypil trochu víc vína: a když jsem se zas probral, dostal jsem chuť si zakouřit. Jenže byl už nejvyšší čas a tak jsem utíkal, abych chytil tramvaj. Odpoledne jsem byl zase zapřažený. V kanceláři bylo vedro a teprv večer cestou z práce jsem okřál pomalou chůzí po nábřeží. Nebe bylo zelené, nic mi nechybělo. Přesto jsem šel rovnou domů, chtěl jsem si uvařit brambory.

V šeru na schodech jsem vrazil do starého Salamana, souseda z chodby. Stál tam se svým psem. Už osmý rok jsou vidět pořád jen spolu. Křepelák má nějakou kožní nemoc, snad růži, je skoro úplně vylínalý a posetý hnědými pupeny a strupy. Starý Salamano, poněvadž spolu žijí ve dvou v jediném malém pokojíku, přišel nakonec do jeho podoby. V obličejí má narůžovělé strupy a řídké žluté vousy. Křepelák zase zdědil to pánovo jakoby příšlápnuté držení těla, vysunutý čenich a natažený krk. Vyhlížejí jako z jednoho plemene, a přece se nesnášejí. Dvakrát denně, v jedenáct hodin a v šest, vede staroch psa na procházku. Už osm let na té obchůzce nic nezměnili. Den co den bývá vidět v Lyonské ulici, jak zvíře starého vleče, až Salamano zakopne. Za to psu natluče a vynadá. Zvíře se před ním hrůzou plazí a nechá sebou smýkat. A pak je řada na starci, aby táhl za šňůru. Až zase křepelák pozapomene, znova začne pána vláčet a znova je bit a dostane vynadáno. Potom oba stojí proti sobě na chodníku a dívají se jeden na druhého, zvíře se strachem, člověk s nenávistí. To se opakuje každý den. Když chce pes močit, stařec ho nenechá a táhne za šňůru a křepelák za sebou trousí řádku kapiček. Jestli se ale pes náhodou vydělá v pokoji, je taky bit. Osm let už to tak pokračuje. Céleste vždycky říká, že „je to neštěstí“, ale tohle vlastně nikdo vědět nemůže. Když jsem je potkal na schodišti, Salamano právě psovi spílal. Nadával: „Svině! Dobytku jeden!“ a pes kňučel. Dal jsem dobrý večer, ale stařec huboval

dál. Zeptal jsem se tedy, co mu pes udělal. Neodpověděl. Pořád jen opakoval: „Svině! Dobytku jeden!“ Ve tmě jsem rozeznal, že děda je nad psem sehnutý a upravuje mu něco na obojku. Zeptal jsem se znovu a hlasitěji. Ani se neotočil a odpověděl mi s jakousi zadržovanou záští: „Nedá si říct.“ Potom odešel a zvíře, které za sebou vlekl na šňůře, klouzalo po všech čtyřech a kňučelo.

V tom okamžiku vstoupil do domu můj druhý soused z chodby. V okolí se o něm říká, že ho živí pochybné ženské. Když se ho ale někdo zeptá na zaměstnání, je „skladníkem“. U lidí vcelku není ani dost málo oblíbený. Ale se mnou se baví často a sem tam ke mně přijde na chvilku posedět, poněvadž ho beze všeho poslouchám. Podle mého dovede vykládat zajímavě. Ostatně ani nemám důvod, proč s ním nemluvit. Jmenuje se Raymond

Sintès. Je poměrně malý, má široká ramena a boxerský nos. Oblečen je vždycky bezvadně. On taky mi řekl o Salamanovi: „Jestlipak to není neštěstí!“ Chtěl vědět, jestli se mi to nehnuší, a já řekl, že ne.

Vyšli jsme do schodů, a když jsem se chystal s ním rozloučit, řekl: „Mám doma kus jelita a víno. Nechtěl byste si vzít se mnou?...“ Napadlo mě, že bych si nemusel sám vařit, a tak jsem přijal. Má taky jen jeden pokoj, s kuchyňkou bez oken. Nad postelí mu visí sádrový anděl, bílé a růžově natřený, fotografie nějakých šampiónů a dva tři výstřižky s nahotinami. V pokoji měl plno špíny, postel rozestlanou. Nejdřív zapálil petrolejku, pak vytáhl z kapsy nepodařený obvaz a omotal si ho kolem pravé ruky. Zeptal jsem se, co se mu stalo. Řekl, že se popral s jedním mládencem, který ho nechtěl nechat na pokoji.

„Chápejte, pane Meursault,“ řekl mi, „já ne že bych byl hulvát, ale mám horkou krev. On mi řekl: Vylez z té tramvaje, jestli jsi chlap. A já mu povídám: Jen klid, bojare. Ale on, že nejsem chlap. Já tedy vylez a říkám mu: Tak to by zatím stačilo, nebo tě vylepším. On se jen šklebil: Ty? Tak jsem mu ji ubalil. Šel k zemi. Já ho jdu zvednout, a on do mě ještě od země kope. Vzal jsem ho tedy jednou kolenem a dvakrát pěstí. Z nosu mu lila krev. Optal jsem se, jestli má akorát. Řek, že jo.“ Celou tu dobu si Sintès upravoval obvaz. Já seděl na posteli. Řekl: „Vidíte, že jsem po něm nešel. Sám do mě rejpál.“ Měl pravdu a já to uznal. Nato mi vysvětlil, že mě chce zrovna v téhle věci požádat o radu, že jsem slušný chlap a vím, jak to chodí, a že bych mu mohl pomoci a on by pak byl můj kamarád. Nic jsem na to neřekl a on se mě zeptal, jestli chci být jeho kamarád. Řekl jsem, že je mi to jedno: tvářil se, jako by mu to

vyhovovalo. Vytáhl jelito, dal je smažit na kamna a postavil na stůl sklenky, talíře, příbory a dvě láhve vína. Všechno beze slova. Potom jsme si sedli ke stolu. Při jídle mi to celé vyložil. Ze začátku byl trochu nespůj. „Znal jsem se s jednou osobou... aby bylo jasno, bylo to moje děvče.“ Ten chlap, s kterým se porval, je její bratr. Svěřil mi, že ji vydržoval. Nic jsem k tomu nepoznamenal, ale on přesto rychle dodal, že ví, co se o něm v okolí povídá, jenže on má čisté svědomí a dělá skladníka.

„Ale teď k věci,“ řekl. „Já zkrátka upozoroval, že se se mnou nehraje fér.“ Na živobytí jí dával dost. Sám jí platil nájem za pokoj a dvacet franků denně jí nechával na stravu. „Tři sta franků na pokoj, šest set na jídlo, jednou za čas punčochy, to dělá tisíc franků. A milostivá nemusela k práci ani čuchnout. Jenomže jí to bylo málo, fňukala, že s tím, co jí dám, vyjít nemůže. Řek jsem jí: ‚Proč nejdeš dělat aspoň na půl dne? Vydalo by to kapku třeba jenom na ty maličkosti. Tenhle měsíc jsem ti koupil prádýlko, dávám ti dvacet franků na den, platím ti pokoj, a ty si odpoledne dáváš moka s kamarádkama. Cpeš do nich kávu a cukr. Já zas do tebe strkám peníze. Jednal jsem s tebou slušně a ty mi tohle vracíš.‘ Ale jít si přivydělat chuť neměla a pořád jen, že nevyjde, a tak mi nakonec došlo, že v tom něco neklape.“

Potom mi vylíčil, jak jí v kabelce našel los a ona mu nedovedla vysvětlit, odkud se u ní bere. Zanedlouho nato jí přišel na „osvědčení z frcu“ a tam stálo černé na bílém, že zastavila dva náramky. Do té doby o žádných náramcích neměl ani zdání.“ Nemohla to být mýlka, musela v tom být nějaká lumpárna. Šel jsem radši od toho. Ale nejdřív jsem jí nařezal. A vypočítal jsem jí, co si o ní myslím. Řek jsem jí od plic, že jí nejde o nic jiného než se bavit s tím svým nádobíčkem. Chápejte, pane Meursault, přeci jsem jí říkal: „Copak nevidíš, že ti všichni závidějí, jak si se mnou žiješ? Ty ještě poznáš, o co jsi se připravila.“

Ztloukl ji do krve. Do té doby ji nebil. „Zmlátil jsem ji, ale abych tak řekl, s citem. Kapku řvala. Stáh jsem žaluzie a dopadlo to jako obyčejně. Jenže teď už to není žádná legrace. Pořád si myslím, že jsem ji jaksepatří nevytrestal.“

Pak mi vysvětlil, že na tohle právě potřebuje mou radu. Odmlčel se, aby v lampě narovnal knot, který čadil. Já jsem ho pořád jen poslouchal. Už jsem vypil skoro litr vína a spánky mi hořely. Kouřil jsem Raymondovy cigarety, poněvadž moje mi došly. Kolem jely poslední tramvaje a odvážely s sebou předměstský šum a lomoz, teď už stejně ztlumený. Raymond pokračoval. Vadilo mu, že ho „srdce pořád ještě

táhne k ní do postele“. Jenže on ji chtěl vytrestat. Nejdřív pomýšlel na to, že ji zavede do hotelu a zavolá „mravnostní“, aby měla ostudu a byla zapsaná do rejstříku. Potom se radil s přáteli od branže. Na nic nepřišli. A Raymond mě upozornil, že patřit k branži už něco znamená. Vyložil jim situaci a oni doporučovali, aby ji „poznamenal“. Tohle by ale nebylo to pravé. Ještě si to musí rozmyslet. A napřed mě chce o něco poprosit. Jenže nejdřív ze všeho by rád věděl, co si o té věci myslím. Řekl jsem mu, že si o tom nemyslím nic, ale že mě to přesto zajímá. Chtěl vědět, jestli je v tom podle mého nějaká lumpárna, a mně se zdálo, že v tom určitě lumpárna bude; a jestli by se měla vytrestat a co bych já na jeho místě dělal, a já, že člověk nikdy neví, ale že docela chápu, že ji vytrestat chce. Vypil jsem ještě trochu vína. Raymond si zapálil a sdělil mi svůj nápad. Chtěl jí napsat dopis, ve kterém by ji „přišláp a nakop, a přitom aby tam bylo něco takového, že by litovala“. A hned jak se k němu vrátí, vyspí se s ní a „tu minutku, co budou hotovi“ jí naplivo do očí a vyhodí ji ze dveří ven. Podle mého názoru by jí to dalo doopravdy za vyučenou. Ale Raymond mi řekl, že by sám asi takový dopis nesvedl a že přemýšlel o tom, jestli bych mu ho nesestavil já. Protože jsem neodpověděl, zeptal se, jestli bych měl něco proti tomu, napsat ho hned, a já řekl, proč ne. Vypil tedy ještě jednu sklenku a vstal. Odstrčil talířky a nedojedený kousek vystydlého jelita. Důkladně otřel voskové plátno na stole a ze zásuvky nočního stolku vyndal list čtverečkovaného papíru, žlutou obálku, malou růžovou dřevěnou násadku s perem a hranatý kalamář s fialovým inkoustem. Řekl mi, jak se ta žena jmenuje, a já poznal, že to je Maurka. Pustil jsem se do psaní. Skládal jsem to trochu nazdařbůh, ale snažil jsem se mu vyjít vstříc, poněvadž jsem neměl důvod, proč bych mu vstříc nevyšel. Pak jsem dopis četl nahlas. Raymond při tom kouřil a pokyvoval hlavou a nakonec mě poprosil, abych to přečetl znova. Byl vrchovatě spokojený. Řekl mi: „Hned jsem věděl, že se v životě vyznáš.“ Napoprvé mi ušlo, že mi tyká. Všiml jsem si toho, teprve když prohlásil: „Teď jsi doopravdy kamarád.“ Ještě jednou to opakoval a já mu přísvedčil. Nezáleželo mi na tom, jestli jsem jeho kamarád, a na něm bylo vidět, že o to vážně stojí. Zalepil dopis a dopili jsme víno. Potom jsme chvilku beze slova kouřili. Venku bylo všude ticho, slyšeli jsme jen šelest, když projíždělo auto. Podotkl jsem: „Už je pozdě.“ Raymond měl tentýž dojem. Poznamenal, že čas letí, a v jistém smyslu měl pravdu. Šlo na mě spaní, ale zvedal jsem se s námahou. Musel jsem asi vypadat zmořeně, poněvadž Raymond řekl, že si to člověk nesmí tak brát. V první chvíli

jsem nepochopil. Vysvětlil mi tedy, že se doslechl o mamčině smrti, ale že k něčemu takovému dřív nebo později dojít muselo. Dal jsem mu za pravdu.

Vstal jsem, Raymond mi stiskl pevně ruku a řekl, že chlapi se mezi sebou vždycky domluví. Vyšel jsem na chodbu, zavřel za sebou dveře a chvíli jsem zůstal potmě. V domě bylo ticho a z hloubky schodiště stoupal kalný, sychravý závan. Slyšel jsem jenom tep krve, která mi hučela v uších. Ani jsem se nepohnul. Ale v pokoji u starého Salamana zakňučel přidušeně pes.

4

Celý týden jsem měl práce nad hlavu. Raymond mi přišel oznámit, že dopis už poslal. Dvakrát jsem byl v biografu s Emmanuelem, který pokaždé něčemu nerozumí. Musí se mu děj vysvětlovat. Včera v sobotu byla u mě Marie, jak jsme si napřed domluvili. V těch hezkých šatech s červenobílými proužky a v kožených sandálech vyprovokovala mou dychtivost až k varu. Pod látkou se jí rýsovala pevná prsa a s tou opálenou pleť měla obličej jak rozkvetlý. Autobusem jsme dojeli pár kilometrů za Alžír, na pláž vmáčknutou mezi skály a od země zarostlou rákosím. Ve čtyři odpoledne slunce už tolik nepražilo, ale voda hřála a líně se válela v dlouhých mělkých vlnách. Marie mě naučila novou hru. Musel jsem při plavání nasát pěnu z hřebenu vlny, držet ji v ústech a pak se obrátit naznak a vyfouknout ji proti nebi. Šumivá krajka z té pěny se potom rozplynula ve vzduchu nebo mi jako teplý déšť padala zpátky na obličej. Za chvíli mi ústa hořela palčivou příchutí soli. Ale Marie ke mně připlavala a ve vodě se na mě tiskla. Přisála se mi na ústa. Její jazyk mě chladil na rtech a chvíli jsme se převalovali ve vlnách.

Když jsme se na pláži oblékali, Marie se na mě dívala a oči jí svítily. Políbil jsem ji. Od toho okamžiku jsme už nepromluvili.

Přitáhl jsem ji k sobě a pospíchali jsme chytit autobus, dojet zpátky do města, doběhnout ke mně do pokoje a skočit na postel. Okno jsem nechal otevřené a po osmahlých tělech nám příjemně klouzala letní noc.

Ráno u mě Marie zůstala a já jí řekl, abychom obědvali spolu. Šel jsem koupit maso. Cestou zpátky po schodech jsem v bytě u Raymonda

zaslechl ženský hlas. Za chvíli zas bylo slyšet, jak starý Salamano nadává na psa, z chodby se ozýval na dřevěném schodišti šramot podrážek a drápů a pak „Svině, dobytku jeden!“ a oba vyšli na ulici. Vyprávěl jsem o dědovi Marii a ona se dala do smíchu. Měla na sobě mé pyžamo a vyhrnula si rukávy. Když se smála, ozvala se ve mně znova chuť. Za chvíli nato se mě zeptala, jestli ji miluju. Odpověděl jsem, že to je bezvýznamné, ale že se mi zdá, že ne. Zasmušila se. Ale při vaření se pro nic za nic dala znova do takového smíchu, že jsem ji začal líbat. A právě v tom okamžiku se od Raymonda rozlehl kravál.

Nejdřív bylo slyšet pronikavý ženský hlas a pak Raymonda: „Tys mi zahnula, zahnulas mi. Já tě naučím mi zahýbat!“ Několik zdušených ran, a žena se rozječela, ale tak strašně, že se chodba okamžitě hemžila zvědavci. S Marií jsme se šli taky podívat. Žena bez přestání řvala a Raymond bez přestání bil. Marie řekla, že je to strašné, ale já na to neodpověděl. Posílala mě pro strážníka, ale řekl jsem jí, že strážníky nemám rád. Přesto se jeden objevil s instalatérem z druhého patra. Zabouchal na dveře a rázem bylo ticho. Zabouchal silněji a za okamžik se žena rozplakala a Raymond otevřel. V ústech měl cigaretu a tvářil se úlisně. Dívka se vrhla ke dveřím a prohlásila strážníkovi, že jí Raymond natloukl. „Jak se jmenuješ?“ zeptal se strážník. Raymond řekl své jméno. „Jak to se mnou mluvíš, s cigaretou v hubě,“ řekl strážník. Raymond zaváhal, podíval se na mě, zatáhl z cigarety. A vtom mu strážník plnou silou vlepil pádnou, tuhou facku přímo dlaní do tváře. Cigareta letěla několik metrů. Raymond zpopelavěl, ale slovo neřekl a teprv za chvílku poníženež poprosil, jestli si může jít oharek zvednout. Strážník prohlásil, že může, a dodal: „Ale propříště si pamatuj, že strážník u tebe není žádný kašpar.“ Celou tu dobu dívka usedavě plakala a pořád jen opakovala: „On mě zmlátil. Je to pasák.“ – „Pane strážník,“ otázal se Raymond, „to zákon povoluje, aby se slušnému chlapu říkalo pasák?“ Ale strážník mu poručil, aby „držel hubu“. Raymond se obrátil k dívce a řekl: „Ještě si, holčičko, spolu promluvíme.“ Strážník mu řekl, aby toho nechal, že dívka musí pryč a on ať počká ve svém bytě, dokud ho nepředvolají na komisařství. Pak ještě dodal, aby se Raymond styděl být opilý, že se sotva drží na nohou. A Raymond odpověděl: „Já nejsem opilý, pane strážník. To jen před váma se třesu, nemůžu si pomoci.“ Zavřel za sebou dveře a všichni se rozešli. S Marií jsme dodělali oběd. Ale ona pak neměla hlad, snědl jsem skoro všechno sám. V jednu hodinu odešla a já chvíli spal.

Kolem třetí odpoledne jsem slyšel klepat na dveře a nato vešel Raymond. Zůstal jsem v posteli. Posadil se ke mně na pelest. Chvilí mlčel a já se ho tedy zeptal, jak to všechno bylo. Vysvětlil mi, že provedl to, co chtěl, jenomže ona mu dala pohlavek, a tak jí natloukl. Co bylo potom, viděl jsem sám. Řekl jsem mu, že podle mého je teď potrestaná dost a že mu to může stačit. Dal mi za pravdu a podotkl, že na tom, co dostala, žádný strážník už nic nezmění. Dodal, že strážníky má prokouknuté a ví, jak na ně. Potom chtěl vědět, jestli jsem nečekal, že na tu facku od strážníka odpoví. Řekl jsem, že jsem vůbec nic nečekal a že strážníky beztoho nemám rád. Raymond z toho měl zřejmě velkou radost. Zeptal se, jestli se s ním nechci projít. Vstal jsem a začal jsem se česat. Řekl, že mu budu muset jít za svědka. Mně to bylo úplně jedno, ale nevěděl jsem, co bych měl svědčit. Podle Raymonda stačilo prohlásit, že mu holka zahýbala. A tak jsem slíbil, že za svědka půjdu.

Vyšli jsme do ulic a Raymond mě pozval na drahý koňak. Pak si chtěl zahrát partii kulečnicku a já jsem málem prohrál. Chtěl jít ještě do bordelu, ale já odmítl, protože to nemám rád. Pomalu jsme se tedy vraceli a Raymond řekl, jakou má radost, že se mu povedlo holku vytrestat. Říkal jsem si, že je ke mně milý a že se to odpoledne vydařilo.

Už zdaleka jsem zpozoroval, jak u domovních dveří přešlapuje starý Salamano, zřejmě rozrušený. Když jsme přišli blíž, poznal jsem, že u sebe nemá psa. Rozhlížel se, točil se na všechny strany, mžoural do tmavé chodby, nesouvisle mumlal a znova těma zarudlýma očkama pátral v ulici. Když se ho Raymond zeptal, co se stalo, hned neodpověděl. Bylo matně slyšet, jak huhlá

„Svině, dobytek,“ a jeho rozčilení nepolevovalo. Zeptal jsem se ho na psa. Zprudka odpověděl, že je v tahu. A potom zničehonic rozvázal: „Šel jsem s ním jako obvykle na cvičiště. Na pouti byl nával kolem bud. Já se taky chvilku zastavil před Králem Uniku. A když jsem chtěl zas dál, po psu ani památka. To se ví, už dávno mu chci koupit užší obojek, ale nikdy by mě nenapadlo, že ta svině takhle uteče.“

Raymond mu vyložil, že pes mohl zabloudit a třeba se ještě vrátí. Uváděl mu příklady, kdy psi běželi hledat pána často až desítky kilometrů. Ale děda jako by přesto byl jen ještě nervóznější. „Vždyť oni mi ho seberou, chápejte to. Kdyby aspoň se ho někdo ujmul. Jenže s tím se nedá počítat, každý se těch jeho strupů štítí. Určitě ho seberou strážníci.“ Řekl jsem mu, že by měl jít na rasovnu, tam že mu ho za nějaký poplatek vrátí. Vypτάval se, jestli je ten poplatek vysoký. To jsem

nevěděl. A on se rozlítil: „Ještě abych za tu svini vyhazoval peníze. Ať si radši chcípne!“ A začal mu nadávat. Raymond se zasmál a vklouzl do domu. Šel jsem hned za ním a na chodbě u našich dveří jsme se rozloučili. Brzo nato bylo slyšet dědovy kroky a Salamano mi zaklepal na dveře. Když jsem otevřel, zůstal stát na prahu a jenom opakoval: „Odpusťte prosím, odpusťte prosím.“ Pozval jsem ho dál, ale odmítl. Upřel oči na špičky svých bot a strupaté ruce se mu chvěly. Nepodíval se na mě, jen se vyptával: „Že mi ho neseberou, vidíte, že ne, pane Meursault. Oni mi ho vrátějí. Co by pak bylo se mnou?“ Řekl jsem mu, že na rasovně si psy nechávají tři dny, pro případ, že by se majitel přihlásil, a potom s nimi udělají, co uznají za dobré. Díval se na mě beze slova. Pak dal dobrou noc. Zavřel u sebe dveře a bylo slyšet, jak chodí po pokoji. Vrzla mu postel. A podle pitvorného tlumeného pískotu, který pronikal zdí, jsem poznal, že pláče. Kdoví proč jsem si vzpomněl na maminku. Ale druhý den jsem musel vstávat časně ráno. Neměl jsem hlad a šel jsem spát bez večeře.

5

Raymond mi telefonoval přímo do kanceláře. Jeden jeho kamarád (kterému o mně vyprávěl) prý mě zve na neděli na svou chatu kousek za Alžírem. Řekl jsem mu, že bych beze všeho šel, ale ten den jsem už zadal jedné přítelkyni. Raymond na to okamžitě prohlásil, že ji zve taky. Kamarádova žena bude mít jen radost, že nemusí být v mužské partě sama.

Chtěl jsem hned zavěsit, poněvadž vím, jak šéfovi vadí, když nám někdo volá z města. Ale Raymond mě žádal, abych ještě okamžik počkal, a vysvětlil mi, že to pozvání by přece mohl vyřídit až večer, ale teď mě chce upozornit na něco jiného. Od rána je mu v patách tlupa Arabů a mezi nimi i bratr jeho bývalé milenky. „Jestli večer cestou domu uvidíš, že se potlouká kolem domu, dej mi vědět.“ Řekl jsem, že samozřejmě.

Brzo nato si mě dal zavolat šéf a já měl hned po náladě, protože jsem čekal, že mi zas jednou řekne, abych míň telefonoval a víc dělal. Jenže tentokrát šlo o něco zcela jiného. Oznámil mi, že si se mnou chce promluvit o jistém plánu, prozatím ještě velmi neurčitým. Chtěl by jen

na to znát taky můj názor. Má v úmyslu zřídít v Paříži kancelář, která by samostatně pro něho vedla obchodní jednání s tamějšími velkými společnostmi, a rád by věděl, jestli bych byl ochoten tam nastoupit. Měl bych možnost žít v Paříži a jistou část roku cestovat. „Jste mladý a já se domnívám, že by vám takový život vyhovoval.“ Řekl jsem, že ano, ale že mi na tom v podstatě nezáleží. Nato mi tedy položil otázku, zdali nemám vůbec žádný zájem o změnu ve svém životě. Odpověděl jsem, že člověk svůj život stejně nikdy nezmění, že beztoho je koneckonců jeden jak druhý a že ten můj mi zatím není ani dost málo proti mysli. Šéf se rázem zatvářil znechuceně, řekl, že nikdy neodpovídám na otázky přímo, že mi chybí ctizádost a to že je pro obchod pohroma. Vrátil jsem se zas ke své práci. Byl bych ho radši nedráždil, ale neviděl jsem žádný důvod, proč bych měl svůj život měnit. Když jsem si to rozvážil, nešťastný jsem nebyl. Za studií jsem míval spoustu ctizádostivých plánů. Ale pak jsem musel školy zanechat a brzy jsem pochopil, že to všechno ve skutečnosti není důležité.

Večer za mnou přišla Marie a vyzvíдалa, jestli bych si ji chtěl vzít. Řekl jsem jí, že je mi to jedno, a jestli o to stojí, mohli bychom to udělat. Chtěla taky ode mě slyšet, jestli ji miluju. Odpověděl jsem jí totéž, co už jednou, že to přece je bezvýznamné, ale že ji podle všeho nemiluju. „Proč by sis mě tedy měl brát?“ řekla. A já jí vysvětlil, že na něčem takovém ani dost málo nezáleží, a jestli si přeje, můžeme se vzít. Ostatně s tím přišla ona a já jenom kývl. Poznamenala, že manželství je vážná záležitost. Řekl jsem, že není. Chvíli se na mě beze slova dívala. A pak zase začala. Prostě by ráda věděla, jestli bych takový návrh přijal i od jiné ženy, ke které bych byl poután stejně jako k ní. Řekl jsem: „Přirozeně.“ Potom si sama položila otázku, zdali mě miluje, a o tom jsem nemohl nic vědět. Na chvíli jsme se oba odmlčeli a pak zas začla breptat, že jsem podivín a že jistě jen proto mě miluje, ale že jí asi taky proto jednou půjdu na nervy. Nevěděl jsem, co bych na to měl říct, a tak jsem mlčel, a ona mě vzala s úsměvem za ruku a prohlásila, že si mě vzít chce. Řekl jsem, že to provedeme, hned jak sama rozhodne. | Potom jsem jí vyprávěl o návrhu svého šéfa a Marie řekla, že by ráda Paříž poznala. Vysvětlil jsem jí, že už jsem tam kdysi žil, a ona se vyptávala, jak to tam vypadá. Řekl jsem: „Je to špinavé město. Jsou tam holubi a tmavé dvorky a lidi mají bílou pleť.“

Pak jsme se vydali do ulic a po hlavních třídách jsme prošli celé město. Ženy byly hezké a já se Marie zeptal, jestli si toho všímá. Řekla, že ano a že mě chápe. Potom jsme se zase na delší dobu odmlčeli, ale já jsem chtěl,

aby ještě ode mě neodcházela, a řekl jsem jí, jestli by se mnou nešla na večeři k Célestovi. Byla by šla hrozně ráda, ale musela něco zařídit. Byli jsme blízko mého bytu a já jí řekl: „Na shledanou.“ Podívala se na mě: „Ty nechceš vědět, co mám zařizovat?“ Samozřejmě bych to byl vědět chtěl, ale nepomyslel jsem na to, a proto se dívala tak vyčítavě. A pak se nad mou rozpačitostí dala zas do smíchu a celým tělem se ke mně přitiskla, aby mi nastavila ústa.

Večeřel jsem u Célesta. Když už jsem se pustil do jídla, vstoupila podivná malá žena a otázala se mě, může-li si sednout k mému stolu. Přirozeně že mohla. Měla trhané pohyby a v drobném pomačkaném obličejí jí zářily oči. Shodila ze sebe kabátek, usedla a horečně pročítala jídelní lístek. Zavolala Célesta a hned si precizním a přitom překotným hlasem objednala všechny chody naráz. Než dostala předkrm, otevřela kabelku, vzala z ní čtvereček papíru a tužku, předem si sečetla útratu, pak z kapsičky vytáhla a přesně odpočítala obnos, přidala spropitné a položila to před sebe. Nato jí přinesli předkrm a ona ho zhltila jak o závod. Než se dočkala dalšího chodu, znovu vyndala z kabelky tu modrou tužku a pak časopis, ve kterém byly uvedeny týdenní rozhlasové programy. S úzkostlivou svědomitostí zatrhávala jedno po druhém skoro všechna vysílání. Časopis měl víc než deset stran, a tak se tomu soustředěně věnovala přes celou večeři. Já jsem už dojedl a ona ještě s neúnavnou plíí zatrhávala. Pak vstala, se stejně neomylnými pohyby přesného automatu si oblékla kabátek a odešla. Protože jsem neměl co dělat, zvedl jsem se také a chvíli jsem ji sledoval. Došla na okraj chodníku a s neuvěřitelnou rychlostí a jistotou se pustila svou cestou bez ohlížení a bez odboček. Nakonec se mi ztratila z očí a já se zas vracel zpátky. Přemýšlel jsem o jejím podivínství, ale brzy jsem na ni zapomněl.

U mých dveří stál starý Salamano. Pozval jsem ho dál a on mi sdělil, že se psem je konec, protože na pohodnici ho nemají. Zřízenci mu řekli, že ho možná něco přejelo. Dotazoval se, jestli by se to nedalo zjistit na komisařství. Odpověděli mu, že takové případy jsou na denním pořádku a žádné záznamy se o nich proto nevedou. Řekl jsem starému Salamanovi, že by si mohl sehnat jiného psa, ale on mě správně upozornil, že na toho svého byl zvyklý.

Ležel jsem schoulený na posteli a Salamano seděl u stolu čelem ke mně, s rukama na kolenou. Na hlavě si nechal starý plsták. Pod zažloutlým knírem přežvykoval drtiny vět. Trochu mě nudil, ale neměl jsem nic na práci a spát se mi nechtělo. Aby řeč nestála, vyptával jsem se

ho na psa. Řekl mi, že si ho sehnal, když mu umřela žena. Ženíl se dost pozdě. V mládí ho to táhlo k divadlu: u pluku hrával ve vojenských kabaretech. Ale nakonec se dal ke dráze a nelituje toho, aspoň má teď svou penzičku. Se ženou štěstí neměl, ale když se to tak vezme, docela si na ni zvykl. Po její smrti si připadal hrozně osamělý. Řekl si tedy kamarádovi z dílny o psa a dostal tohohle ještě úplně maličkého. Musel ho krmit dudlíkem. Jenomže pes má kratší život než člověk, a tak se nakonec dožili stáří společně. „Měl špatný charakter,“ řekl Salamano. „Každou chvíli byly kravály. Ale přece jen to byl hodný pes.“ Řekl jsem, že měl krásnou rasu, a Salamanovi to zřejmě udělalo radost. Hned dodával: „A to ještě jste ho neznal předtím, než chytil tu svou nemoc. Právě srst byla na něm to nejhezčí.“ Hned jak pes dostal ten kožní neduh, Salamano ho denně večer i ráno natíral mastí. Jenže on si myslí, že jeho pravá nemoc bylo stáří, a stáří se vyhojit nedá.

Já v té chvíli zívá a stařec mi oznámil, že už půjde. Řekl jsem mu, ať jen zůstane, jestli chce, a jak mě mrzí, že to s jeho psem takhle dopadlo: děkoval mi. Řekl, že maminka měla toho psa moc ráda. Když o ní mluvil, říkal pokaždé „chudák vaše matka“. Vyslovil domněnku, že mi asi musí být po mamčině smrti hodně těžko, a já jsem na to neodpověděl. Řekl mi potom chvatně a rozpačitě, že ví, jak mi v okolí zazlívali, když jsem dal maminku do útulku, ale on že mě zná a ví, jak jsem měl maminku rád. Na to jsem odpověděl, nechápu proč, že jsem doposud neměl ani tušení, že by mi tohle lidi zazlívali, a že mi útulek připadal jako něco přirozeného, poněvadž jsem neměl dost peněz, abych dal maminku opatrovat. A dodal jsem: „Beztoho už dlouho se mnou neměla o čem mluvit a samotné jí byla dlouhá chvíle.“ – „Ano,“ řekl, „a v útulku si člověk aspoň najde přátele.“ Pak se poroučel. Chtěl už jít spát. Život teď má celý naruby a ani neví, co bude dělat dál. Poprvé, co ho znám, mi plachým gestem podal ruku, a já na jeho kůži cítil ty šupiny. Slabounce se usmál, a než odešel, ještě řekl: „Kdyby aspoň ti psi dnes v noci neštěkali. Pokaždé si myslím, že je to ten můj.“

V neděli jsem se nemohl probudit a Marie musela křičet a zatřást se mnou. Nesnídali jsme, poněvadž jsme se chtěli dostat k vodě co nejdřív. Bylo mi, jako bych vstával z hrobu, a pobolívala mě hlava. Cigareta mi v ústech zhořkla. Marie se posmívala, že se „tvářím jak na pohřbu“. Oblékla si plátěné šaty a rozpustila si vlasy. Řekl jsem jí, že je hezká, a ona se šťastně zasmála.

Na chodbě jsme ještě zaklepali na Raymonda. Volal, že už jde. Protože jsem byl ochablý a taky že jsme doma nevytáhli rolety, udeřil do mě na ulici bílý, už celý prosluněný den, jako bych dostal pěstí do nosu. Marie nadšeně poskakovala a bez ustání opakovala, jak je krásně. Mně se udělalo líp a dostal jsem hlad. Řekl jsem to Marii a ta mi otevřela svou voskovanou kabelu, kam dala jen plavky a ručník. Nezbyvalo mi tedy než počkat, ale už bylo slyšet, jak Raymond zavírá dveře od bytu. Oblékl si modré kalhoty a bílou košili s krátkými rukávy. Na hlavě mu seděl slamáček, který Marii rozesmál, a paže měl pod černými chlupy bílé jako z tvarohu. Trochu se mi to oškivilo. Cestou ze schodů si pískal a vypadal naprosto spokojeně. Mne pozdravil „Těbůh, hochu“ a Marii říkal „slečno“.

Den předtím jsme byli na komisařství a já jsem tam dosvědčil, že ta holka Raymondovi „zahýbala“. Vyklouzl z toho s výstražným napomenutím. Mou výpověď si už nikdo neověřoval. Dole u domovních vrat jsme o tom s Raymondem ještě chvilku hovořili a pak jsme se dohodli, že pojedeme autobusem. Ne že by pláž byla daleko, ale tak se tam dostaneme dřív. Raymond měl za to, že kamarád bude mít jen radost, když přijedeme brzy. Už jsme se chystali vykročit a vtom mi dal Raymond znamení, abych se podíval naproti přes ulici. Padl mi do oka hlouček Arabů, kteří se opírali zády o výlohu trafiky. Mlčky si nás měřili, ale tím svým způsobem, jako by před sebou neměli nic víc než kameny nebo uschlé stromy. Raymond mi řekl, že druhý zleva je ten jeho mládenec, a vypadal ustaraně. Dodal, že teď už má tu věc tak jako tak z krku. Marie dost dobře nechápala a vyptávala se, oč jde. Řekl jsem jí, že to jsou nějací Arabové, co mají na Raymonda spadeno. Naléhala, že by se mělo rychle jít. Raymond se narovnal, podotkl, že by bylo dobře vyšlápnout, a sám se tomu zasmál.

Namířili jsme si to k autobusové zastávce, která byla o kus dál, a Raymond mi hlásil, že Arabové za námi nejdou. Otočil jsem se. Pořád ještě byli na svém místě a s tou samou netečností civěli na chodník, kde jsme prve hovořili. Nasedli jsme na autobus. Raymond, jako by se mu

zničehonic nadobro ulevilo, nepřestával před Marií vtipkovat. Cítil jsem, že se mu líbí, jenže ona ho skoro vůbec nebrala na vědomí. Jednou za čas na něj se smíchem obrátila oči.

Za Alžírem jsme vystupovali. Od autobusové zastávky nebylo na pláž už daleko. Jenomže jsme museli přejít nevelkou planinu, která se zvedá nad mořem a svažuje k pláži. Byla poseta nažloutlými kameny a asfodely se tam bělaly proti tvrdé modři nebe. Marie jim z rozpustilosti srážela korunky prudkými rozmachy své kabely z voskovaného plátna. Procházeli jsme mezi řadami vilek s bílými a zelenými lačkovými ploty, některé z nich se krčily se svými verandami v stínu tamaryšků, jiné stály holé uprostřed kamení. Ještě než jsme došli na okraj planiny, uviděli jsme nehybné moře a o kus dál se z průzračné vody tyčil ospalý masivní mys. Bezvětrím k nám zdola stoupal slabý hukot motoru. A ve velké dálce se po třpytivé hladině neznatelně sunul malý trawler. Marie si natrhala pár horských kosatců. Cestou po svahu k moři jsme už zpozorovali několik časných plavců.

Raymondův přítel měl malou dřevěnou chatu na konci pláže. Vzadu byla přilepena na skálu a pilíře, které ji podpíraly vpředu, už omývalo moře. Raymond nás představil. Jeho přítel se jmenoval Masson. Byl to statný chlap, zavalitý v pase i v ramenou, a jeho maličká žena, baculatá a přívětivá, mluvila s pařížským přízvukem. Bez okolků nás vybídl, ať se zařídíme jako doma, a jestli prý chceme smažené ryby, které ulovil dnes ráno. Řekl jsem mu, jak se mi to jeho stavení líbí. Sdílel mi, že tu tráví soboty a neděle a celou dovolenou. „Se ženou, to se rozumí,“ dodal. Žena se právě smála s Marií. Snad poprvé jsem pomyslel vážně na to, že se ožením.

Masson se chtěl jít koupat hned, ale jeho žena a Raymond pro to nebyli. Šli jsme tedy my tři a Marie okamžitě skočila do vody. Já s Massonem jsme ještě chvilku počkali. On mluvil pomalu a postřehl jsem, že ke všemu, co pronese, má ve zvyku dodávat „a nejen to“, a dokonce i tehdy, když to smysl věty celkem nijak nedoplnuje. O Marii mi řekl: „Je báječná, a nejen to, docela roztomilá.“ Potom už jsem tomu návyku nevěnoval pozornost, protože jsem celým tělem blaženě vnímal jen slunce. Pod nohama začínal hřát písek. Ještě chvilku jsem krotil chuť smočit se ve vodě, ale nakonec jsem řekl Massonovi: „Tak jdeme?“ A skočil jsem tam. Masson se osměloval pozvolna a plavat začal, teprve když pod nohama ztratil dno. Plaval prsa, a dost špatně, a tak jsem ho nechal za sebou a zamířil jsem k Marii. Voda byla chladná a z plavání

jsem měl radost. Pustili jsme se s Marií od břehu a cítili jsme, jak se pohyby i svou radostí shodujeme.

Na volném moři jsme si lehli na záda a na mém obličejí obráceném k nebi slunce osušovalo zbytky vodního závoje, který tni stékal do úst. Zpozorovali jsme, že se Masson vrátil na pláž a natáhl na slunci. Z dálky se zdál obrovský. Marie chtěla plavat se mnou dohromady. Přitiskl jsem se k ní zezadu, vzal ji kolem pasu a ona dělala tempa, zatímco já pomáhal nohama.

Lehký šum zvířené vody se za námi táhl ranním vzduchem, až mě nakonec přemohla únava. Nechal jsem Marii ve vodě a s uvolněným dechem jsem pravidelnými tempy doplaval na břeh. Na pláži jsem si lehl na břicho nedaleko Massona a obličej jsem položil do písku. Řekl jsem mu, že „to stojí za to“, a on mi přisvědčil. Brzy nato se vrátila i Marie. Otočil jsem se, abych viděl, jak přichází. Tělo měla slizké slanou vodou a vlasy jí spadaly dozadu. Lehla si těsně vedle mě a to dvojí teplo, z jejího těla a ze slunce, mě málem uspalo.

Marie se mnou zatřásla a řekla, že Masson už šel do chaty, že musíme k obědu. Okamžitě jsem vstal, protože mě pobízela hlad, ale Marie mi řekla, že jsem ji od rána nepolíbil. Měla pravdu, a já přitom o to skutečně stál. „Pojď do vody,“ řekla. Běželi jsme k břehu a pleskli sebou do prvních mělkých vln. Udělali jsme pár temp a ona se ke mně přilepila. Ucítil jsem její nohy kolem svých a v tu chvíli jsem ji chtěl.

Když jsme vylezli z vody, Masson už na nás volal. Řekl jsem, že mám velký hlad, a on hned zase své ženě prohlásil, že se mu líbím. Chléb mi chutnal a já rychle spolykal svou porci ryby. Pak bylo maso a smažené brambory. Při jídle nikdo nepromluvil. Masson každou chvíli zapíjel jídlo vínem a mně také doléval bez ustání. Při kávě už mi hlava trochu ztěžkla a hodně jsem kouřil. S Massonem a Raymondem jsme plánovali, že na společné útraty strávíme všichni dohromady srpen na pláži. Najednou řekla Marie: „Víte, kolik je hodin? Půl dvanácté!“ Všichni jsme se divili, jen Masson poznamenal, že oběd byl mimořádně brzo a že je to samozřejmé, poněvadž obědvat se má tehdy, když je hlad. Marii to kdovíproč přišlo k smíchu. Nejspíš si přihnula kapku přes míru. Masson se mě pak zeptal, jestli bych se s ním nechtěl projít po pláži. „Žena vždycky po obědě drží siestu. Já pro to nejsem. Já se musím procházet. Pořád jí říkám, že to je zdravější. Ale co, má na to právo.“ Marie oznámila, že zůstane a pomůže paní Massonové s nádobím. Malá

Pařížanka řekla, že se tedy musejí mužští vyklidit ven. Šli jsme všichni tři.

Sunce pralo do písku skoro kolmo a jeho odraz na hladině se nedal vydržet. Na pláži teď nebyla ani noha. Z chat na pokraji planiny nahoře nad mořem se ozýval cinkot nádobí a příborů. V té kamenné výhni, která sálala od země, se krátil dech. Raymond s Massonem si nejdřív vyprávěli o věcech a lidech mně neznámých. Vyrozuměl jsem, že se znají už dlouho a že jednu dobu spolu dokonce bydleli. Zamířili jsme k vodě a šli podle břehu. Tu a tam se připlazila delší vlnka a zmáčela nám plátěnky. Na nic jsem nemyslel, poněvadž se mi do obnažené hlavy opíralo slunce a málem mě upalo.

Potom Raymond něco řekl Massonovi, jenže já nerozuměl co. Ale současně jsem zahlédl na konci pláže, hodně daleko od nás, jak se k nám blíží dva Arabové v modráčích. Podíval jsem se na Raymonda a ten mi řekl: „To je on.“ A šli jsme dál. Masson by byl rád věděl, jak nás mohli vystopovat až sem. Napadlo mě, že nás přece určitě viděli jít na autobus s plážovou kabelou, ale neřikal jsem nic.

Arabové zvolna postupovali a už byli mnohem blíž. My jsme krok neměnili, ale Raymond řekl: „Jestli z toho bude rvačka, ty, Massone, si vem na mušku toho druhého. Já se o svého mládence postarám. Na Meursaulta zbyde, kdyby se připlet ještě někdo.“ Řekl jsem: „Ano,“ a Masson si strčil ruce do kapes. Připadalo mi, že rozpálený písek zčervenal. Stejnoměrným tempem jsme mířili k oběma Arabům. Vzdálenost se mezi námi pravidelně krátila. Několik kroků od nás se zastavili. Já s Massonem jsme zpomalili. Raymond vykročil rovnou ke svému mládenci. Skoro nebylo rozumět, co mu říká, ale Arab se tvářil, jako by ho chtěl nabrat hlavou. Vtom dal Raymond první ránu a hned volal Massona. Masson přikročil k tomu svému a plnou vahou mu dal dvě rány za sebou. Arab sebou plácl do vody a několik vteřin zůstal ležet nosem ke dnu, až mu kolem hlavy vyskakovaly na hladinu bublinky. Mezitím také Raymond útočil a tomu jeho mládenci crčela po obličejí krev. Raymond se ke mně otočil a řekl: „Teď uvidíš tu nakládačku.“ Já vykřikl: „Pozor, má nůž!“ Jenže to už měl Raymond paži rozšmiknutou a jizvu na tváři.

Masson přiskočil. Jenomže druhý Arab už byl zas na nohou a kryl se za ozbrojeného kamaráda. Neodvážili jsme se pohnout. Oba pomalu couvali, ale oči z nás nespustili a nožem nás drželi v šachu. Když viděli, že mají

spolehlivý náskok, bleskově prchli, zatímco my zůstali na slunci jak přikovaní a Raymond si svíral paži, z které odkapávala krev.

Masson ihned upozornil, že nahoře na planině tráví obvykle neděle jeden doktor. Raymond se k němu chtěl okamžitě vypravit. Ale sotva promluvil, z rány v ústech se mu pěníla krev. Vzali jsme ho z obou stran v podpaží a co nejrychleji jsme se vrátili do chaty. Tam Raymond řekl, že má jen mělké šrámy a že k doktorovi klidně dojde. Odešli s Massonem a jen já jsem zůstal, abych našim ženám vyložil, co se stalo. Paní Massonová plakala a Marie byla bledá jak smrt. A já už měl těch řečí po krk. Nakonec jsem toho nechal a jen jsem kouřil a pozoroval moře.

Kolem půl druhé se vrátil Raymond s Massonem. Paži měl zafačovanou a v koutku úst náplast. Doktor mu řekl, že to nic není, ale Raymond se stejně tvářil zasmušile. Masson ho zkoušel rozesmát. Ani se na to neozval. Když pak řekl, že odchází na pláž, zeptal jsem se, co tam. Odpověděl, že potřebuje na čerstvý vzduch. Masson i já jsme řekli, že jdeme s ním. A Raymonda popadl vztek a nadával nám. Masson poznamenal, že bude lepší mu neodporovat. Přesto jsem šel za ním.

Chodili jsme dlouho po pláži. Slunce bylo vražedné. Na písku a na moři se drolilo na střepiny. Měl jsem dojem, že Raymond ví, kam chce, ale nejspíš jsem se mýlil. Na samém kraji pláže jsme konečně došli k malému pramínku v písku za mohutným skaliskem. A tam jsme našli své dva Araby. Leželi na zemi v těch zamaštěných modráčích. Vypadali docela klidně, málem vesele. Ani s naším příchodem se na tom nic nezměnilo. Ten, který pořezal Raymonda, se teď na něj beze slova díval. Druhý foukal na píšťalku z rákosu, bez ustání opakoval ty tři tóny, které z nástroje vyloudil, a při tom nás pozoroval koutkem oka.

A pořád nic, nic než to slunce a to ticho a do toho ševel studánky a ty tři tóny. Potom si Raymond sáhl na zadní kapsu kalhot, ale tamten se ani nehnul, jen oči ze sebe nespustili. Všiml jsem si, že Arab s flétnou má prsty u nohou daleko od sebe. A Raymond, s pohledem zaťatým do protivníka, se mě zeptal: „Mám ho složit?“ Napadlo mě, že kdybych řekl ne, popadne ho zběsilost a určitě střelí. Řekl jsem jenom: „Zatím si tě nevyšímá. Jen tak po něm pálit jako nějaký uličník nemůžeš.“ A znova bylo slyšet klokot pramínku a flétny v hlubině ticha a žáru. Potom řekl Raymond: „Povím mu to tedy od plic, a jestli se ozve, je po něm.“ Odpověděl jsem: „To by bylo ono. Jenže když nevytáhne nůž, zas nemůžeš střílet.“ Raymond se už trochu dostával do varu. Ten druhý v jednom kuse hrál a oba dávali pozor na každý Raymondův pohyb. „Nech

toho,“ řekl jsem Raymondovi. „Vyřid’ si to s ním jako chlap a dej sem revolver. Jestli se do toho připlete ten druhý nebo kdyby ten tvůj vytáh nůž, pustím to do něj.“

Když mi Raymond podával revolver, zablýsklo se na hlavní slunce. Jinak jsme zůstávali pořád bez hnutí, jako by se všechno kolem uzamklo. Pohlíželi jsme si přímo do očí, a celý svět začínal a končil zde, v té strnulosti mezi mořem, pískem a sluncem, v dvojitém tichu flétny a pramene. V té chvíli mě napadlo, že je právě tak dobře možné vystřelit jako nestřílet. Ale Arabové se zničehonic odplížili pozpátku za skalisko. A my se zas vydali přes pláž svou cestou. Raymondovi jako by se ulevilo, začal mluvit o návratu a o autobusu.

Doprovodil jsem ho až k chatě, ale když se pustil po dřevěných schodech nahoru, zůstal jsem stát dole u prvního stupínku, v hlavě mi dunělo úpalem a já byl zoufalý z představy, že bych měl s vynaložením všech sil vylézt po tom dřevěném lešení a znovu se octnout tváří v tvář ženám. Jenže v tom vedru byla pro mě stejná trýzeň nehybně trčet pod oslepujícím lijákem, který se valil z oblohy. Beztoho bylo jedno, jestli zůstanu nebo půjdu. Za chvíli jsem se vrátil na pláž a vykročil vpřed.

Zase ten narudlý třeskot. Na písku moře lapalo po dechu bezmocným, křečovitým supotem nízkých vln. Loudal jsem se zvolna k útesům a cítil jsem, jak mi úžehem nabíhá čelo. Všechna ta výheň se do mě opírala a bránila mi v chůzi. Pokaždé když mi do tváří lehl její těžký žhavý dech, skřípál jsem zuby, v kapsáchh kalhot jsem svíral ruce v pěst, celým tělem jsem se vzpíral, abych odolal slunci i té neprostopupné mráкотě, která mě zaplavovala. A pokaždé když z písku nebo z vybělelé mušle nebo ze skelného střepu vytryskla jehla světla, zatínaly se mi čelisti. Dlouho jsem chodil.

V dále bylo vidět tu scvrklou tmavou hmotu skaliska, zahalenou oslnujícím oparem světla a mořského prachu. Vzpomněl jsem si na chladivý pramen za skaliskem. Potřeboval jsem uslyšet znova hrkot jeho vody, cítil jsem potřebu uniknout slunci, námaze a ženskému pláči, potřebu vyhledat ten stín a jeho pohodu. Ale když jsem přišel blíž, uviděl jsem tam znova toho Raymondova mládence.

Byl sám. Ležel na zádech s rukama pod hlavou, tělem na slunci a jen obličej měl v stínu skaliska. V tom horku se mu z modráků kouřilo. Trochu mě zarazil. Pro mě to bylo odybyté, cestou k prameni jsem si na něj ani nevzpomněl.

Hned jak mě zahlédl, nadzvedl se a sáhl si do kalhot. Já zas ovšem v kapse saka sevřel v ruce Raymondův revolver. A on si pak znovu lehl na záda, jenom ruku z kapsy nevyndal. Byl jsem od něho dost daleko, asi deset metrů. Pod jeho přivřenými víčky jsem chvílemi tušil číhavý pohled. Ale jinak mi v tom rozpáleném vzduchu jeho obrysy ustavičně jen tancovaly před očima. Vlny šuměly ještě lenivěji a ochableji než v poledne. Totéž slunce, totéž světlo na téže písčíně, která se táhla až sem. Už dvě hodiny se den nehnul z místa, už dvě hodiny kotvil v oceánu rozteklého kovu. Na obzoru proplul parníček a jeho černá skvrna sklouzla jen po okraji mého pohledu, bez pohnutí upřeného na Araba.

Napadlo mě, že stačí udělat půlobrat, a bude po všem. Ale zezadu se na mě tiskla celá pláž a tetelila se sluncem. Postoupil jsem o pár kroků k pramenu. Arab se nehnul. Byl přece jen ještě dost daleko. Asi pro ty stíny v obličejí vypadal, jako kdyby se smál. Já jsem vyčkával. Tváře mi hořely úžehem a cítil jsem, jak se mi do obočí hrnou kapky potu. Slunce pralo stejně jako ten den, co jsem pochovával maminku, a stejně jako tehdy mě páliło nejvíc čelo, v němž mi pod kůží všechny žilky tepaly naráz. Úpal se už nedal snést, a tak jsem se pohnul kupředu. Věděl jsem, že to je bláznovství, že se jedním krokem slunce nezbavím. Přesto jsem udělal ten krok, jediný krok dopředu. A tentokrát Arab, pořád vleže, vyťasil nůž a nastavil ho v slunci proti mně. Na oceli se rozstříklo světlo a do čela jako by mě zasáhla dlouhá jiskřivá čepel. Zároveň pot slitý v obočí mi stekl všechen najednou na víčka a potáhl je teplou hustou clonou. Za tím závojem slz a soli mi oči osleply. Už jsem nevnímал nic než sluneční činely na čele, a nezřetelně taky třpytivý oštěp vytrysklý z napřaženého nože přede mnou. Ten hořící šíp mi ohlodával řasy a bolestivě ryl do očí. To byla chvíle, kdy se všechno zakymácelo. Z moře se vyvalil hustý řehavý oblak. Nebe jako by se po celé délce otevřelo a chrlilo oheň. Celá má bytost se napjala a já zaťal ruku na revolveru. Kohoutek povolil, prst mi sjel na hladké břicho pažby, a teď, v tom suchém, ohlušujícím třesku, všechno začalo. Setřásl jsem pot i slunce. Pochopil jsem, že se právě zvrátila rovnováha dne, výjimečné ticho pláže, na níž jsem prožil štěstí. Vystřelil jsem pak ještě čtyřikrát do nehybného těla, a kulky se do něho zakusovaly, ani to nebylo znát. Jako bych čtyřikrát krátce zaklepal na bránu neštěstí.

Hned po zatčení mě vyslýchali několikrát za sebou. Dlouho to ovšem nikdy netrvalo, šlo jen o ověření totožnosti. Nejprve na komisařství jako by můj případ nikoho nezajímal. Zato o týden později si mě zvědavě měřil vyšetřující soudce. Pro začátek se mě přeptal pouze na jméno a bydliště, povolání, datum a místo narození. Potom chtěl vědět, jestli jsem si našel advokáta. Přiznal jsem, že ne, a zeptal jsem se, je-li nezbytně nutné, abych nějakého měl. „Jak to?“ řekl. Odpověděl jsem, že svůj případ považuji za zcela jednoduchý. Usmál se: „To je věc názoru. Jenomže zákon se obejít nedá. Jestliže si nevyberete obhájce sám, přidělíme vám někoho ex officio.“ Připadalo mi ohromně výhodné, že se spravedlnost stará i o takové maličkosti. Taky jsem mu to řekl. Dal mi za pravdu a na ukončení poznamenal, že zákony jsou dobře promyšleny.

Zpočátku jsem ho nebral vážně. Přijal mě v místnosti ověšené záclonami, kde jediná lampa na psacím stole svítila na křeslo, které mi nabídl, zatímco sám zůstal ve stínu. O něčem podobném jsem se už v knihách dočetl, a tak na mě všechno působilo jako hra podle pravidel. Teprv po naší rozmluvě jsem si ho prohlédl: byl to vysoký muž s jemnými rysy, zapadlýma modrýma očima, s dlouhými šedivými kníry a hustými, skoro bílými vlasy. Připadal mi velmi rozumný a celkem sympatický, přestože měl kolem úst jakési nervové škrubání. Při loučení jsem mu dokonce málem podal ruku, ale včas mě napadlo, že mám na svědomí lidský život.

Den nato přišel za mnou do vězení advokát. Byl malý a obtloustlý, poměrně mladý, s pečlivě uhlazeným účesem. I v tom vedru (já byl jen v košili) měl na sobě tmavý oblek s ležatým límcem a podivnou kravatu se širokými černobílými proužky. Aktovku, kterou si přinesl v podpaží, mi položil na postel, představil se a řekl, že mé spisy už prostudoval. Můj případ je prý choulostivý, nicméně nepochybuje o příznivém výsledku, budu-li mu věnovat svou důvěru. Poděkoval jsem a on řekl: „Přístupme k meritu věci!“

Posadil se na postel a prozradil mi, že se u soudu informovali na můj soukromý život. Dověděli se, že mi nedávno zemřela matka v útulku. Provedli tedy šetření v Marengu. Vyšetřovatelé prý zjistili, že jsem v den maminčina pohřbu „osvědčil necitelnost“. „Jistě chápete,“ řekl advokát, „že je mi poněkud trapné klást vám takové otázky. Nicméně je to velmi důležité. A pro žalobu to bude závažný argument, jestliže nebudu mít co namítnout.“ Chtěl na mě, abych mu pomohl. Zeptal se, jestli jsem ten den pociťoval zármutek. Jeho otázka mě velmi udivila a pomyslel jsem si, že sám bych asi upadl do hrozných rozpaků, kdybych ji měl někomu položit. Přesto jsem odpověděl, že do jisté míry jsem odvykl zpytovat vlastní pocity a že bych mu těžko mohl o té věci něco sdělit. Jistě že jsem měl maminku opravdu rád, ale to nic neznamená. Všechny zdravé bytosti si víceméně přály smrt těch, které milovaly. Nato mě advokát přerušil a podle všeho značně znervózněl. Musel jsem mu slíbit, že ani u přelíčení ani před vyšetřujícím soudcem tohle opakovat nebudu. Já mu ale přesto vysvětlil, že vzhledem k mému vrozenému založení bývají mým citům často na překážku fyzické potřeby. Ten den, co jsem pochovával maminku, mě zmohla těžká únava a chtělo se mi spát. Proto jsem nebyl v stavu si uvědomit, co všechno se děje. Bezpečně můžu prohlásit jednu věc, že bych byl radši, kdyby maminka neumřela. Jenže advokátovi to zřejmě nestačilo. Řekl mi: „To je málo.“

Chvilí přemýšlel. Zeptal se, jestli může tvrdit, že jsem toho dne své přirozené city překonal. Řekl jsem: „To tvrdit nemůžete, protože to není pravda.“ Podíval se na mě zvláštním způsobem, jako by se mě trochu štítíl. Řekl mi skoro nevraživě, že v každém případě budou slyšeni jako svědkové ředitel i personál útulku a že „by mi to mohlo šeredně zavařit“. Upozornil jsem ho, že to s mým případem nemá co dělat, ale on jen podotkl, že jsem zřejmě nikdy neměl co dělat se spravedlností.

Když odcházel, bylo vidět, že je podrážděný. Byl bych ho rád zadržel a vysvětlil mu, že o jeho sympatii stojím ne kvůli tomu, aby mě líp obhajoval, ale z prosté potřeby, smím-li se tak vyjádřit. Kromě toho mi vadilo, že mu očividně působím nesnáze. Nerozuměl mi a trochu se na mě zlobil. Byl bych si ho přál ujistit, že jsem jako všichni ostatní, navlas jako všichni ostatní. Jenomže by to beztoho k ničemu nevedlo, a tak jsem to z pohodlnosti pustil z hlavy.

Brzy nato mě předvedli znova k vyšetřujícímu soudci. Byly dvě hodiny odpoledne a do jeho kanceláře tentokrát pronikalo tolik světla, že ani gázové záclony je nestačily dost ztlumit. Bylo vedro. Posadil mě do křesla

a neobyčejně zdvořile mi sdělil, že se můj obhájce „vzhledem k nepředvídaným okolnostem“ nemůže dostavit. Že mám ale právo na jeho otázky neodpovídat a počkat, až mi bude moci obhájce přispět. Řekl jsem, že mu budu beze všeho odpovídat sám. Zmáčkl na stole nějaký knoflík. Přišel mladý zapisovatel a usadil se mi skoro přímo za zády.

Oba jsme se v křeslech pohodlně rozložili. A začal výslech. Nejdřív mi řekl, že mě lidé popisují jako člověka zamklého a uzavřeného, a chtěl vědět, co si o tom myslím já. Odpověděl jsem: „Nikdy mě nenapadá nic tak zvláštního. Proto mlčím.“ Usmál se jako tenkrát poprvé, uznal, že to je nejlepší důvod mlčení, a dodal: „Tohle ostatně nehraje žádnou roli.“ Beze slova mě pak pozoroval, a najednou se prudce narovnal a vyhrkl: „Mne zajímáte především vy sám.“ Nechápal jsem, co tím vlastně myslí, a zůstal jsem zticha. „Na vašem činu nemám v některých bodech jasno,“ dodal. „Jsem si jist, že mi v tom pomůžete.“ Řekl jsem, že je to všechno úplně jednoduché. Naléhal, abych mu vyličil znova celý ten den. Vyprávěl jsem tedy zas všechno to, o čem už ode mě slyšel: o Raymondovi, pláži, koupání, o rvačce, znova o pláži, o pramínku, slunci a pěti ranách z revolveru. Po každé větě opakoval: „Dobrá, dobrá.“ Když jsem se dostal k tomu nehybnému tělu, přikývl: „Velmi dobře.“ Mně se to omílání už protivilo a připadalo mi, že jsem toho nikdy tolik nenamluvil.

Nějakou dobu bylo ticho a pak vstal a řekl, že mi chce pomoci, že se o mě zajímá a že s pomocí Boží pro mě něco udělá. Ale napřed mi potřebuje dát ještě několik otázek. A hned nato se bez přechodu zeptal, jestli jsem měl maminku rád. Řekl jsem: „Ano, jako všichni lidé.“ A zapisovatel, který doposud na stroji plynule ťukal, se nejspíš překlepl, poněvadž ztratil tempo a musel se vracet. Pak soudce, zase bez jasné logické souvislosti, mi položil otázku, jestli jsem těch pět ran z revolveru dal naráz jednu za druhou. Po krátkém přemýšlení jsem vypověděl, že nejdřív jsem vystřelil jednou a teprv za několik vteřin dal ostatní čtyři rány. „Proč jste vyčkával mezi prvním a druhým výstřelem?“ řekl na to.

A zase znova jsem měl v duchu před sebou tu červenou pláž a cítil čelo spálené sluncem. Jenže tentokrát jsem slovem neodpověděl. Celou tu dobu, co jsem mlčel, byl soudce zjevně jak na trní. Posadil se, rozhrábl si vlasy, lokty opřel o stůl a s podivným výrazem v obličeji se ke mně trochu naklonil: „Proč, proč jste střílel na to nehybné tělo na zemi?“ Ani na to jsem nedovedl dát odpověď. Soudce si rukama přešel po čele a

opakoval otázku hlasem, který mu trošku přeskakoval: „Proč? Musíte mi to povědět. Proč?“ Já jen mlčel.

Znenadání vstal, dlouhými kroky zašel dozadu do rohu kanceláře, otevřel zásuvku kartotéky. Vyndal stříbrný krucifix a s krucifixem v napřažené ruce se vracel zas ke mně. Hlas měl k nepoznání, div že se mu netřásl, když zvolal: „Znáte ho? Tady toho?“ Řekl jsem: „Znám, samozřejmě.“ Potom jak o překot mi s vášnivým zaujetím sděloval, že on v Boha věří, že podle jeho přesvědčení nikdo toho nemá na svědomí tolik, aby mu Bůh neodpustil, že se ale napřed musí člověk tak dlouho kát, až má jako dítě duši prázdnou a ochotnou všechno přijímat. Celým tělem se předkláněl nad stůl. Šermoval mi křížem skoro přímo nad hlavou. Po pravdě řečeno jsem jeho výklad stačil sledovat jen kuse, poněvadž mi jednak bylo horko a na obličej mi sedaly velké mouchy, které měl ve své pracovně, a taky že mi kapku naháněl strach. Přitom jsem si uvědomoval komičnost jeho slov, vždyť tím provinilcem jsem byl přece já. Nebyl však k zastavení. Jakž takž jsem pochopil, že podle něho je v mém přiznání jediný nejasný bod, a to proč jsem vyčkával, než jsem z revolveru vypálil podruhé. Jinak bylo všechno v pořádku, jenom tohleto mu nešlo do hlavy.

Už jsem se mu chystal připomenout, že na tom trvá bezdůvodně: tenhle bod přece žádnou roli nehraje. Jenže on mi vzal slovo a vztyčený v plné výšce mi ještě jednou a naposledy udělal kázání, tentokrát s otázkou, jestli věřím v Boha. Odpověděl jsem, že ne. Rozhněvaně si sedl. Řekl, že to není možné, že všichni lidé v Boha věří, dokonce i ti, kdo se od jeho tváře odvracejí. Takové je jeho pevné přesvědčení, a kdyby o tom měl někdy pochybovat, život by pro něj ztratil smysl. „Vy byste chtěl,“ zvolal, „aby můj život neměl smysl?“ Podle mého názoru mi do toho nic nebylo a také jsem mu to řekl. On už mi ale strkal zase přes stůl toho Krista na oči a jak smyslů zbavený vykřikoval: „Já zato křesťan jsem. A tamtoho prosím, aby ti odpustil. Jak jen můžeš nevěřit, že za tebe trpěl?“ Samozřejmě jsem postřehl, že mi tyká, ale už jsem toho měl po krk. Vedro bylo čím dál větší. Tvářil jsem se, jako bych mu dával za pravdu, což dělám vždycky, když se hledím zbavit někoho, kdo mě svými řečmi obtěžuje. A nevěřil jsem svým očím, když se rozjásal: „Tak vidíš, tak vidíš. Vid, že věříš a že se odevzdáš do jeho ochrany?“ Nejspíš jsem i tentokrát řekl, že ne. Klesl do křesla.

Bylo vidět, že se úplně vyčerpal. Chvilku mlčel a jen stroj, který doprovázel krok za krokem naši rozmluvu, odtukával ještě poslední věty.

Nakonec se na mě pozorně a trochu smutně zahleděl. Mumlal: „Jakživ jsem neviděl tak zatvrzelou duši, jako máte vy. Všichni zločinci, kteří tu u mě byli, se před tímhle obrazem utrpení rozplakali.“ Už jsem měl na jazyku odpověď, že něco takového se dá očekávat, když šlo o zločince. Ale hned mě napadlo, že ani já na tom nejsem jinak. Téhle myšlenice jsem uvyknout nedovedl. Konečně soudce vstal, jako by mi dával najevo, že výslech je u konce. Jen se mě ještě zeptal tím trochu rozmrzelým tónem, jestli svého činu lituji. Zamyslel jsem se a řekl, že nepocituji ani tak opravdovou lítost, že mi to spíš jde na nervy. Měl jsem dojem, že mi nerozumí. Ale pro ten den jsem to měl za sebou.

Později jsem byl u vyšetřujícího soudce ještě mockrát. Jenže to šel se mnou pokaždé i advokát. Nikdo už na mně nezádal víc, než abych upřesnil některé údaje ve svých předchozích výpovědích. Nebo taky soudce s advokátem diskutovali o bodech žaloby. Se mnou se při tom vlastně nikdy nezabývali. Bud jak bud se ráz výsledků pozvolna měnil. Soudce jako by o mě ztratil zájem a měl můj případ zařazený. Už se mnou nikdy nehovořil o Bohu a taky jsem ho víckrát neviděl tak vzrušeného jako ten první den. Následkem toho byly naše rozmluvy srdečnější. Pár otázek, několik vět prohozených s advokátem, a bylo po výslechu. Má záležitost šla svým tempem, jak to vyjádřil soudce sám. Někdy mě dokonce, když se mluvilo o běžnějších věcech, přibírali do hovoru. Začínal jsem zas volně dýchat. Během těchto návštěv se ke mně nikdo nechoval nevráživě. Všechno probíhalo tak přirozeně a spořádaně, všechno bylo tak střízlivě sehrané, že jsem podléhal komickému dojmu, jako bych „patřil do rodiny“. A po jedenácti měsících tohoto vyslychání jsem už skutečně málem nedovedl pochopit, že mě v životě mohlo těšit něco jiného než ty vzácné okamžiky, kdy mě soudce ve své kanceláři vyprovázel ke dveřím, poklepal mi na rameno a přátelsky se loučil: „Tak pro dnešek jsme hotovi, pane Antikriste.“ Za dveřmi se mě ujaly ruce strážců.

Jsou věci, o kterých jsem nikdy rád nemluvil. Když jsem se dostal do vazby, bylo mi po několika dnech jasné, že o tomto období svého života rád mluvit nebudu.

Později jsem té nechuti už nepřikládal žádný význam. První dny to vlastně ani skutečné vězení nebylo: nejasně jsem stále očekával, že se něco stane. A všechno začalo až po Mariině první a jediné návštěvě. Toho dne, kdy jsem od ní dostal dopis (psala, že už jí nechtějí povolovat návštěvy, protože nejsme manželé), toho dne jsem přijal celou jako svůj domov a poznal jsem, že život pro mě začíná a končí v jejich zdech. Po zatčení mě nejprve zavřeli do místnosti, kde už bylo několik vězňů, většinou Arabů. Sotva jsem vešel, dali se do smíchu. Pak chtěli vědět, co jsem provedl. Když uslyšeli, že jsem zabil Araba, zmlkli. Ale zanedlouho se začalo stmívat. Ukázali mi, jak si mám upravit rohož, kterou jsem dostal na spaní. Když se na jednom konci srolovala, dal se z ní udělat polštář. Celou noc mi po obličeji lezly štěnice. Za pár dní mě dali na samotku do cely, ve které se spalo na dřevěné pryčně. Měl jsem tam záchodový kbelík a železné umývadlo. Vězení bylo až nahoře ve městě a malým okénkem jsem viděl na moře. Jednou, když jsem se právě držel za mříže a natahoval obličej ke světlu, dozorce mi přišel oznámit, že mám návštěvu. Napadlo mě, že to bude Marie. Byla to ona.

Do hovorny se šlo napřed dlouhou chodbou, pak po schodech a nakonec zase chodbou. Přišlo se do prostorného sálu, kam padalo světlo ohromným okenním výklenkem. Dvě dlouhé mříže přetínaly sál po délce na tři části. Mezi oběma mřížemi byl prostor široký osm deset metrů a ten dělil vězně od návštěv. Přímo proti sobě jsem uviděl Marii v jejich proužkových šatech a s opáleným obličejem. Z mé strany stálo u mříže asi deset trestanců, většinou Arabů. Kolem Marie se shlukly samé Maurky a hned vedle ní stály dvě ženy, z každé strany jedna: drobná stařenka se sevřenými rty, oblečená v černém, a tlustá prostovlasá ženská, která hlučně hlaholila a ustavičně rozkládala rukama. Na tu vzdálenost mezi mřížemi museli na sebe vězni s návštěvníky mluvit hodně nahlas. Já jsem první chvíli zůstal jako omráčený, když mě obklopil ten povyk lidských hlasů, zesílený ozvěnou z rozlehlých holých zdí, a oslepilo bodavé světlo, které se zvenku opíralo do okenních tabulí a z nich se odráželo do místnosti. U mě v cele bylo ticho i šero hlubší. Vzpamatoval jsem se teprv za několik vteřin. A nakonec se mi v tom sytém světle začal každý obličej ostře rýsovat jak vytesaný. Všiml jsem si, že na konci pasáže mezi mřížemi sedí dozorce. Arabští trestanci i jejich

příbuzní většinou seděli proti sobě v dřepu. A nekřičeli. I v tom rámusu se mohli dorozumět úplně tichým hlasem. Jejich zdušený šepot se nesl odzola jako nepřetržitý basový doprovod k hovorům, které jim křížovaly nad hlavami. Tohle všechno jsem rychle vyzoroval, ještě než jsem došel na své místo proti Marii. Marie se už tiskla k mříži a ze všech sil se na mě usmívala. Připadala mi velmi hezká, ale nedokázal jsem jí to říct.

„Tak co?“ volala na mě hodně hlasitě. „No co, vždyť vidíš.“ – „Nechybí ti nic? Máš všechno, co potřebuješ?“ – „Ano, mám.“

Umlkli jsme a Marie se pořád jen usmívala. Tlustá žena vřískala na mého souseda, podle všeho svého manžela, vysokého blondýna s bezelstnými očima. Pokračovali v načatém rozhovoru.

„Jana ho nechtěla,“ halekala, až uši zaléhaly. „No jo, no jo,“ odpověděl muž. „Říkala jsem jí, že si ho zase necháš, až se vrátíš, ale ona ho nechtěla ani za nic.“

Marie zase volala, že mě pozdravuje Raymond, a já řekl: „Děkuju.“ Ale překřičel mě soused, který chtěl vědět, jestli „se mu vede dobře“. Žena mu se smíchem odpověděla, že „na tom ještě nikdy nebyl lepší“. Drobný mladík s jemnými rukama, který stál vlevo ode mne, zatím vůbec nepromluvil. Všiml jsem si, že proti němu stojí ta malá stařenka a že jeden z druhého nespouštějí oči. Ale neměl jsem příležitost dlouho je pozorovat, poněvadž vtom už zas na mne volala Marie a že prý musím doufat. Řekl jsem: „Ano,“ a díval jsem se na ni a chtělo se mi sevřít v rukou rameno, které jí vykukovalo z šatů. Ta živá jemná tkáň mě přitahovala a kromě ní jsem si nedovedl představit nic, v co bych mohl doufat. Marie to jistě taky takhle myslela, a proto se stále usmívala. A já už vnímal jen lesk jejích zubů a drobounek záhyby víček kolem očí. A znova volala: „Dostaneš se ven a pak se vezmeme!“ A já odpověděl: „Ty myslíš?“, ale hlavně jen proto, abych něco řekl. Řekla překotně a pořád ještě tak nahlas, že ano, že si to myslí, že budu propuštěn a znova se budeme chodit koupat. Ale ta ženská vedle do toho zas ječela, že v kanceláři nechala košík. Vyjmenovala, co všechno do něho dala. Ať prý si to dobře přepočítá, vrazila do toho spoustu peněz. A můj soused z druhé strany a jeho matka se na sebe pořád jen dívali. Pod námi bzučel bez ustání šepot Arabů. Světlo venku jako by nakynulo a tlačilo se oknem dovnitř.

Bylo mi trochu nevolno a byl bych už rád šel. Ten hluk mi nedělal dobře. Ale Mariiny přítomnosti jsem přece jen chtěl ještě využít. Nevím,

jak dlouho jsem tam stál. Marie mi vyprávěla o své práci a ustavičně se usmívala. A kolem nás kroužila změť šepotu, výkřiků a hovoru. Jenom ti dva vedle, co na sobě tak viseli očima, ten drobný mladík a ta stařenka, tu byli jako ostrůvek ticha. Postupně začali odvádět Araby jednoho po druhém. Hned jak odešel první, skoro všichni v sále umkli. Drobná stařenka si stoupla až k mříži a vtom už kýval na jejího syna dozorce. Syn řekl: „Na shledanou, maminko,“ a ona protáhla ruku mezi příčkami té mříže a váhavým, povlovným mávnutím se s ním rozloučila.

Když odcházela, vstoupil nějaký muž s kloboukem v ruce a postavil se na její místo. Přivedli vězně a oba se spolu pustili do živého, i když jen polohlasitého hovoru, poněvadž v místnosti se už zas rozhostilo ticho. Přišli si pro mého souseda zprava a jeho žena za ním ječela pořád ještě tím hřmotným hlasem, jako by nezapozorovala, že už křičet nemusí: „Dávej na sebe pozor a ať se ti nic nestane.“ Pak došla řada na mě. Marie mi poslala polibek. U dveří jsem se za ní ještě jednou otočil. Stála bez hnutí, v obličeji přimáčkutém k mříži stále ten křečovitý, rozťatý úsměv.

Brzy potom mi psala. A tehdy začalo to, o čem jsem nikdy rád nemluvil. Rozhodně se na tom nesmí nic zveličovat a já to snášel lehčeji než ostatní. Ze začátku jsem ve vazbě trpěl nejvíc tím, že mě napadaly myšlenky člověka svobodného. Například se mě zmocňovalo přání být na pláži a běžet do vody. Ale když jsem si představil, jak mi pod patami syčí první vlnky a jak se spouštím do moře s pocitem úlevy, zdi mé cely jako by se najednou sevřely kolem. Tohle trvalo jen pár měsíců. Pak jsem si navykl mít jenom myšlenky vězně. Čekával jsem na každodenní procházku po dvorku nebo na příchod advokáta. Se zbývajícím časem jsem si dovedl výborně poradit. Často jsem myslel na to, že by mě mohli uvěznit třeba v i kmeni uschlého stromu, kde bych se směl jen dívat na hladinu nebe nad hlavou, a přece bych si ponenáhlu zvykl. Čekal bych, až nade mnou poletí ptáci nebo se potkají dva mráčky, jako jsem tady čekal na pitvorné kravaty obhájcovy anebo jako na tom druhém světě mi stačilo čekat až do soboty, než jsem mohl obejmout Mariino tělo. A koneckonců jsem přece v uschlém stromě zavěšený nebyl. Lidé na tom byli i hůř než já. Na to vlastně přišla už maminka, která často říkávala, že člověk si jednou zvykne na všechno.

Jinak na tom nebylo nic tak mimořádného. První měsíce byly ovšem krušné. Ale právě nesnáze vyžadovaly napětí, které mi pomáhalo tu dobu přečkat. Tak třeba mě mučila touha po ženě. U mladého člověka to bylo

přirozené. Přesto jsem nikdy nemyslel výlučně jen na Marii. Jenomže jsem tolik přemýšlel o některé ženě, o ženách vůbec, o všech těch, které jsem znal, a o všech situacích, kdy jsem se s nimi miloval, že se mi cela zalidnila nesčetnými podobami a oživila mými touhami. Na jedné straně mě to podlamovalo. Na druhé to zabíjelo dlouhou chvíli. Časem si mě oblíbil vrchní dozorce, který při roznáše jídla provázel kuchyňského pomocníka. Byl první, kdo se mnou začal mluvit o ženách. Řekl mi, že si na tohle všichni ostatní naříkají nejdřív. Já mu řekl, že na tom nejsem o nic líp a že se mi takové zacházení zdá nespravedlivé. „Vždyť vás jenom kvůli tomu zavírají,“ řekl. „Proč kvůli tomu?“ – „No právě, v tom je ta svoboda. Připravují vás o svobodu.“ Předtím mě to nikdy nenapadlo. Souhlasil jsem: „Máte pravdu, čím jiným byl by člověk trestán?“ – „Tak vidíte, vy aspoň jste to pochopil. Ti ostatní ne. Ale stejně si nakonec ulevují sami.“ S tím odešel.

A pak taky ty cigarety. Když jsem se dostal do vězení, odebrali mi pásek, tkaničky do bot, kravatu a všechno, co jsem měl po kapsách, hlavně cigarety. Hned jak mě dali do samovazby, žádal jsem je zpátky. Ale řekli mi, že to je zakázáno. První dny se to těžce snášelo. Tohle také mě asi zdeptalo ze všeho nejvíc. Cucal jsem třísky uloupanuté z pelesti u postele. Celé dny jsem měl žaludek jako na vodě. Nešlo mi do hlavy, proč mě zbavují něčeho, co nikomu nemůže vadit. A za čas jsem pochopil, že i to patří k trestu. Jenže to už jsem cigaretám dávno odvykl a tím to na mě přestalo jako trest účinkovat.

Nechám-li stranou tyhle nesnáze, nebyl jsem na tom zas tak zoufale. Znova podotýkám, že především šlo o to, jak zabít čas. Nakonec mě dlouhá chvíle nadobro přestala tížit, když jsem se naučil vzpomínat. Někdy jsem se ve fantazii vydával na obchůzku po svém pokoji a v duchu vyjmenovával všechny předměty, mezi kterými vedla má pomyslná dráha. Ze začátku jsem s tím býval hotov hned. Ale pokaždé to trvalo o něco déle. Vybavoval jsem si kdejaký kus nábytku a u každého kusu všechny věci, které na něm byly, a na každé věci zas všechny drobnosti a dokonce i na každé drobnosti, na dyhování, prasklině nebo uštípnuté hraně, zase třeba barvu nebo letorost. Přitom jsem se snažil probírat svůj inventář po řadě a nic nevynechat. A tak jsem za pár týdnů dokázal strávit celé hodiny jen tím, že jsem vypočítával věci ve svém pokoji. Čím víc jsem na to myslel, tím víc zapomenutých nebo nepovědomých věcí se mi podařilo vylovit z paměti. Tehdy jsem poznal, že by ve vězení mohl docela dobře vydržet sto let i člověk, který neprožil víc než jeden den na

svobodě. Vzpomínky by mu vystačily, aby se nenudil. V jistém smyslu to byla výhoda.

Dále tu bylo spaní. První dobu jsem spal v noci špatně a ve dne vůbec ne. Postupně se to v noci zlepšovalo a dařilo se mi spát i ve dne. Nepřeháním, že za poslední měsíce jsem dokonce spal šestnáct až osmnáct hodin denně. Zbývalo tak šest hodin, abych je protloukl jídlem, tělesnou potřebou, vzpomínáním a příběhem o Čechoslovákově.

Mezi slámníkem a pelestí postele jsem našel kus starých novin, skoro už slepený s látkou, zažloutlý a prosvítající. Na něm byla ještě čitelná drobná zpráva, u které sice chyběl začátek, ale zřejmě se událost odehrála v Československu. Z jedné české vesnice se vydal jakýsi muž do světa za výdělkem. Po pětadvaceti letech se vrátil jako boháč, se ženou a s dítětem. Jeho matka a sestra měly doma společně hostinec. Chtěl je překvapit, a tak nechal manželku s dítětem na nocleh u konkurence a sám se odebral k matce; přišel a matka ho nepoznala. Napadlo ho, že si z matky udělá dobrý den, a najal si u ní pokoj. Se svými penězi se nijak netajil. A v noci ho matka se sestrou utloukly kladivem, oloupily ho a mrtvolu hodily do řeky. Ráno přišla manželka a bezděky prozradila, kdo vlastně neznámý nocležník byl. Matka se oběsila. Sestra skočila do studny. Tenhle příběh jsem určitě přečetl desettisíckrát. Z jistého hlediska se zdá nepravděpodobný. Z jiného byl hodnověrný. Tak jako tak si to ten nocležník podle mého zasloužil, myslím, že si člověk nikdy nemá zahrávat.

Čas mi tedy ubíhal spánkem, vzpomínáním, četbou té zprávy z novin a střídáním světla a tmy. Kdysi jsem ovšem četl, že po nějaké době ve vězení ztratí člověk pojem času. Jenže tehdy mi to takřka nic neříkalo. Nebyl bych býval ani pochopil, jak neuvěřitelně mohou být dny dlouhé i krátké zároveň. Samosebou že byly dlouhé, než je člověk přečkal, ale při tom tak rozplizlé, že nakonec splývaly jeden s druhým. A tím ztrácely i jméno. Ted už měla pro mě smysl jenom představa věcejška a zítřka.

Když mi jednou dozorce řekl, že mám za sebou už pět měsíců, věřil jsem mu, ale pochopit jsem to nedovedl. Pro mě se v mě cele odvíjel bez přestání pořád jen ten samý den a já se neustále pouštěl do jedné a téže práce. A hned jak tehdy dozorce odešel, podíval jsem se na svůj obraz v plechové misce. Můj obličej se mi zdál vážný dokonce i tehdy, když jsem se na něj pokusil usmát. Zatřepal jsem miskou. Znova jsem se usmál a ten výraz zůstal stejně strohý a zasmušilý jako předtím. Den se schyloval, a to právě byla chvíle, o které se mi nechce mluvit, bezejmenná chvíle,

kdy v průvodu ticha stoupaly odevšad z pater vězení zvuky večera. Šel jsem pod okénko a v posledních paprscích jsem si ještě jednou prohlížel svůj obraz. Byl vážný jako prve – a je na tom něco divného, když ani já jsem nebyl jiný? V té chvíli jsem taky poprvé po několika měsících zřetelně zaslechl svůj hlas. Poznal jsem v něm zvuk, který mi už dlouhé dny zněl v uších, a já jsem pochopil, že celou tu dobu si mluvím pro sebe. Najednou jsem si vzpomněl, co na mamincině pohřbu říkala ošetřovatelka. Ne, nebylo východisko, a nikdo si nedovede představit, co jsou to večery ve vězení.

3

Opravdu, sotva jedno léto uteklo, už se vlastně hlásilo druhé. Věděl jsem, že hned s prvními vedry nastanou pro mě nějaké změny. Mé přelíčení bylo stanoveno na poslední údobí zasedání porotního soudu, které se mělo uzavřít koncem června. Když bylo zahájeno jednání, slunce venku už peklo naplno. Advokát mě ubezpečoval, že líčení potrvá nejvýš dva tři dny. „Beztoho budou mít u soudu naspěch,“ dodal, „poněvadž váš případ není v tomhle údobí nejdůležitější. Hned po vás přijde na řadu jedna otcovražda.“

Přišli pro mě v půl osmé ráno a vězeňským autem mě zavezli do soudního paláce. Dva četníci mě odvedli do malé místnosti, kde to čišelo chladným stínem. Seděli jsme a čekali vedle nějakých dveří, za kterými bylo slyšet hlasy a volání, šoupání židlemi, a vůbec mi ten lomoz připomenul zábavy u nás ve čtvrti, když se po koncertu před tancovačkou vyklízí parket. Četníci mi řekli, že musíme čekat na senát, a já odmítl cigaretu, kterou mi jeden z nich nabízel. A za chvíli zase se mě ptal, jestli „mám trému“. Odpověděl jsem, že ne. Dokonce mě do jisté míry zajímalo proces pozorovat. V životě jsem k tomu neměl příležitost. „No jo,“ řekl druhý četník, „jenže nakonec se vám to omrzí.“

Netrvalo dlouho a v místnosti se ozvalo krátké zazvonění.

Nato mi sundali pouta. Otevřeli dveře a vedli mě do boxu pro obžalované. V sále byla hlava na hlavě. I přes závěsy na oknech tam pronikalo místy slunce a vzduch uvnitř byl k udušení. Okna nechali zavřená. Posadil jsem se, z každé strany jednoho četníka. Okamžitě jsem

naproti sobě zpozoroval řadu hlav, jednu vedle druhé a všechny čelem ke mně: domyslel jsem si, že to jsou porotci. Ale čím se mezi sebou lišili, bych popsat nedovedl. Budili ve mně jediný pocit: jako bych se octl v tramvaji před lavicí s neznámými pasažéry, kteří si všichni měří nového příchozího, aby postrehli jeho komické stránky. Ovšem, byl to jen bláznivý nápad, tihle přece neslídili po ničem komickém, páslí po zločinu. Ale koneckonců mezi tím tak velký rozdíl není a tenkrát mě stejně nic chytřejšího nenapadlo.

Taky z toho lidstva v uzavřeném sále jsem byl trochu omráčený. Znova jsem se podíval do soudní síně a nerozeznal jsem ani jeden obličej. Nejspíš jsem si nejdřív vůbec neuvědomil, že se celý ten zástup vlastně nemůže dočkat, aby viděl mě. Obvyčně se lidé se mnou nezabývali. Nechtělo se mi věřit, že příčinou všeho toho rozruchu jsem sám. Řekl jsem četníkovi: „To je nával!“ Odpověděl, že za to můžou noviny, a ukázal na hlouček novinářů kolem jednoho stolu pod lavicí porotců. Řekl: „To jsou oni.“ Zeptal jsem se: „Kdo?“ A on: „Od novin.“ Znal se s jedním novinářem a ten ho zrovna zpozoroval a zamířil k nám. Byl to už starší, sympatický muž, svaly v obličejí mu trochu křečovitě skákaly. Četníkovi stiskl velmi srdečně ruku. Teď teprv jsem si všiml, jak se lidé v sále mezi sebou zdraví, sedají si k sobě, volají na sebe a baví se, asi jako rozjaření členové klubu, když jsou zas jednou mezi svými. Uvědomil jsem si taky ten zvláštní pocit, jako bych tu byl přebytný, málem vetřelec. A přece se na mě novinář obrátil a usmál. Řekl mi, že doufá, že mi to všechno dobře dopadne. Poděkoval jsem mu a on dodal: „Víte, trochu jsme ten váš případ rozmázli. Léto bývá pro noviny hladová sezóna. Mohla nás vytrhnout jen tahle vaše záležitost a ta otcovražda.“ Potom mi v té své skupince ukázal mrňavého chlapíka, který vypadal jako vypasená kolčava a na nose měl obrovské brýle s černými obroučkami. Řekl mi, že to je zvláštní zpravodaj od jedněch pařížských novin. „Kvůli vám ostatně neprijel. Má referovat o procesu s tím otcovrahem, a tak na něm chtějí, aby kabeloval taky zprávu o přelíčení s vámi.“ Málem jsem mu zase poděkoval. Ale hned mě napadlo, že bych tím byl jen k smíchu. S přátelským gestem mi zběžně pokynul na rozloučenou a šel. Ještě jsme čekali několik minut.

Můj advokát se dostavil v taláru a kolem něho se shlukla spousta jeho kolegů. Zamířil k novinářům, tiskl ruce. Vtipkovali, smáli se a vypadali docela nenuceně až do okamžiku, kdy se v soudní síni ozvalo zvonění. Pak se všichni vrátili na svá místa. Advokát přišel ke mně, podal mi ruku

a poradil mi, abych na všechny otázky odpovídal stručně, sám do jednání nezasahoval a jinak se ve všem spolehl na něho.

Nalevo jsem zaslechl šramot, jak někdo odstrkoval židli, a uviděl jsem vysokého, hubeného muže v rudém oděvu a s lorňonem, právě když usedal a opatrně si shrnoval talár. Byl to prokurátor. Zřízenec ohlásil příchod senátu. A zároveň se rozbuzely dva veliké ventilátory. Vešli tři soudci se spisy v rukou, dva v černém, třetí v červeném, a rychlým krokem se brali k tribuně, která vévodila sálu. Muž v červeném taláru se posadil do prostředního křesla, baret si položil před sebe, malou holou lebku si utřel kapesníkem a prohlásil, že líčení je zahájeno.

Žurnalisté už byli připraveni s plnicími pery v rukou. Tvářili se vesměs lhostejně, jakoby trochu uštěpačně. Až na jednoho, ze všech daleko nejmladšího, v šedém flanelovém obleku s modrou kravatou, který pero nechal ležet před sebou a díval se na mě. V jeho lehce nesouměrném obličejí bylo vidět jenom dvě neobyčejně jasné oči, které mě pozorně zkoumaly, ale nevyjadřovaly nic, co by se dalo vyslovit. Měl jsem podivný pocit, jako bych se na sebe díval já sám. Snad právě kvůli tomuhle pocitu a taky z neznalosti zvyklostí při procesu jsem neporozuměl dobře tomu, co se odehrávalo potom, při losování porotců, ani otázkám, které kladl předseda senátu obhájci, prokurátorovi a porotcům (při každé otázce se všechny hlavy v porotě otočily k tribuně jako na povel), ani rychle přečtené žalobě, ve které jsem poznal jména míst a osob, ani dalším otázkám mému obhájci.

Potom ale předseda řekl, že se má přikročit k vyvolávání svědků. Zřízenec předčítal jména a ta upoutala mou pozornost. Viděl jsem, jak z té donedávna beztvaré záplavy diváctva jeden po druhém vstávají a hned nato mizejí v postranních dveřích ředitel a správce útulku, starý Thomas Pérez, Raymond, Masson, Salamano, Marie. Marie s ustaranou tváří na mě nenápadně kývla. Ještě jsem nevyšel z údivu nad tím, že mi nepadli do oka dřív, a už se po vyvolání svého jména zvedl poslední z nich, Céleste. Vedle něho jsem zahlédl maličkou ženu z restaurace v tom jejím kabátku a s jejími precizními, rozhodnými gesty. Upřeně mě pozorovala. Jenže já jsem neměl čas o tom přemýšlet, poněvadž se už slova ujal předseda. Řekl, že zanedlouho začne skutečné jednání a že on považuje za nepotřebné doporučovat přítomným, aby zachovali klid. Řekl, že prý má za úkol řídit nestranně projednávání záležitosti a že ji hodlá posuzovat bez zaujetí. Porota vynese rozsudek v duchu spravedlnosti a on při sebemenší výtržnosti dá bez váhání vyklidit síň.

Horko bylo čím dál větší. Viděl jsem, jak se návštěvníci ovívají novinami. Proto se sálem nepřetržitě nesl šelest muchlaného papíru. Na pokyn předsedy přinesl zřízenec tři vějíře z pletené slámy a soudci se jich jeden jak druhý okamžitě chopili.

Hned nato mě začali vyslýchat. Předseda mi své otázky kladl klidným tónem a dokonce se mi zdálo, že s nádechem srdečnosti. Znova jsem musel odříkávat své osobní údaje, a přestože mi to šlo na nervy, uvědomoval jsem si, že je to vlastně docela na místě, poněvadž by bylo na pováženou odsoudit nevinného místo zločince. Potom předseda začal zase líčit, co jsem provedl, a po každé třetí větě se na mě obrátil s dotazem: „Je to tak?“ Na radu obhájce jsem nikdy neřekl víc než: „Ano, pane předsedo.“ Nebralo to konce, protože předseda si ve svém líčení neodpustil ani drobné detaily. Novináři si celou tu dobu dělali poznámky. Cítil jsem na sobě pohled toho nejmladšího i malé automatické ženy. Tramvajová lavice visela všema očima na předsedovi. Ten zakašlal, zalistoval v aktech a za vějířem, kterým se nepřestával ovívat, otočil hlavu ke mně.

Řekl mi, že nejdřív musí začít s otázkami, které se zdánlivě mého případu netýkají, ale možná s ním mají těsnou souvislost. Bylo mi jasné, že zas bude mluvit o mamince, a okamžitě jsem pocítil živou nechuť. Zeptal se, proč jsem dal maminku do útulku. Já odpověděl, že se mi nedostávalo peněz, abych jí mohl zaopatřit náležitou péči sám. Zeptal se, jestli jsem to těžce nesl, a já mu řekl, že maminka ani já jsme už jeden od druhého nic neočekávali, jako ostatně od nikoho, a že jsme si oba zvykli na nový způsob života. Předseda pak řekl, že se již o této věci šířit nehodlá, a zeptal se prokurátora, jestli ke mně nemá ještě nějakou otázku.

Prokurátor o mě pohledem nezavadil, jen mi zpola nastavil záda a prohlásil, že pokud pan předseda svolí, rád by se dověděl, zda jsem se k prameni vrátil sám s úmyslem Araba zabít. „Ne,“ řekl jsem. „Nuže, proč byl ozbrojen a proč se vracel vysloveně na toto místo?“ Řekl jsem, že to byla náhoda. A prokurátor podotkl zlověstným tónem: „To prozatím stačí.“ Vzápětí nastal všeobecný zmatek, aspoň mně se zdálo. Ale předseda po několika polohlasných dohovorech prohlásil, že se líčení přerušuje a bude pokračovat odpoledne výsledkem svědků.

Ani na přemýšlení jsem neměl kdy. Odvedli mě, naložili do separačního auta a zavezli k obědu do trestnice. Uběhla kratičká chvilka, že jsem si sotva stačil uvědomit svou únavu, a přišli pro mě znova;

všechno bylo stejné jako ráno, octl jsem se v témž sále, před týmiž tvářemi. Až na to, že bylo daleko větší vedro a prokurátor, obhájce, všichni porotci a pár novinářů byli jakoby z kouzelníkova klobouku podělení stejnými slaměnými vějíři. Nechyběl ani mladý žurnalista a maličká žena. Ti se ale neovívali a jako už ráno na mě jen mlčky upírali oči.

Setřel jsem si z obličeje pot, a teprv když vyvolali ředitele útulku, vzal jsem částečně na vědomí své okolí a sebe. Ředitel měl sdělit, jestli si maminka na mě stěžovala, a řekl, že ano, ale že nářky na rodinu jsou u jeho chovanců skoro mánie. Předseda na něm chtěl vypovědět, jestli mi zazlívala, že jsem ji dal do útulku, a ředitel znova odpověděl, že ano. Jenže tentokrát už nic nedodal. Na další otázku řekl, že ho o pohřbu překvapil můj klid. Měl vysvětlit, co rozumí klidem. Ředitel se tedy zadíval na špičky svých bot a řekl, že jsem nestál o to, maminku vidět, že jsem vůbec neplakal, hned po pohřbu jsem odejel a ani chvilku nad hrobem nerozjímal. Ještě něco ho překvapilo: zřízenec pohřebního ústavu mu řekl, že jsem nevěděl, jak je maminka stará. Na chvíli zavládlo ticho a pak se ho předseda zeptal, zda to vypovídal skutečně o mně. Protože ředitel otázku nechápal, řekl mu: „Tak to vyžaduje zákon.“ Potom se předseda obrátil na státního návladního, nemá-li také on k svědkovi otázky, a návladní zvolal „Ach ne, tohle postačí!“ s takovým důrazem a s tak vítězným pohledem vrženým po mně, že zas poprvé po mnoha letech ve mně ožila hloupá potřeba se rozplakat, poněvadž jsem pocítil všechnu nenávisť těch lidí kolem.

Předseda se ještě ptal poroty a obhájce, zdali nemají nějaké další otázky, a potom byl vyvolán správce. Napřed se podrobil stejnému obřadu jako všichni ostatní. Už jak přicházel, podíval se na mě a hned zas oči odvrátil. Dostával otázky a odpovídal. Řekl, že maminku jsem vidět nechtěl, že jsem kouřil, spal a že jsem pil bílou kávu. V té chvíli jsem pocítil, jak celým sálem cosi hýbe, a poprvé se mi ujasnilo, že jsem vinen. Správce měl ještě zopakovat, jak to bylo s tou bílou kávou a cigaretou. V pohledu, kterým mě tál státní návladní, se zableskla ironie. Pak advokát položil správci otázku, jestli se mnou kouřil taky. Ale prokurátor se bouřlivě ohradil: „Kdo je zde provinilcem a co jest to za metody, osočovat svědky žaloby, aby se zlehčovaly jejich výpovědi, jež ovšem ani tím nikterak nepozbývají na své drtivé přesvědčivosti!“ Ale předseda přece jen požádal správce, aby na otázku odpověděl. Děda řekl zaraženě: „Já vím, že jsem chyboval. Jenomže já si netroufal tu cigaretu odřeknout,

když ji pán nabízel.“ Nakonec se zeptali i mě, mám-li k tomu co dodat. Odpověděl jsem: „Nic, leda to, že svědek mluví pravdu. Skutečně jsem mu nabídl cigaretu.“ Správce na mě pohlédl skoro udiveně a jakoby vděčně. Chvilí byl na rozpacích a pak řekl, že mi tu bílou kávu nabízel sám. Můj obhájce hlaholivě zajásal a poznamenal, že porotci to spravedlivě zváží. Ale nad hlavami nám už zase hřímal hlas prokurátorův: „Jistěže, páni porotci to zváží spravedlivě. A dojdou k závěru, že cizí člověk může kávu nabízet, avšak syn ji musí odmítnout před mrtvým tělem té, která mu dala život.“ Správce se vrátil na svou lavici.

Když přišla řada na Thomase Péreze, musel ho podpírat soudní zřízenec až k zábradlí. Pérez řekl, že znal především mou matku a mě že viděl jen jednou, o pohřbu. Na otázku, jak jsem si ten den počíнал, odpověděl: „Mějte na paměti, že já sám jsem měl veliký žal. A tak jsem se nedíval. Vždyť pro ten žal jsem ani na oči neviděl. Jelikož pro mě to bylo všechno hrozné. Dokonce jsem padnul do mrákot. A tak jsem nemohl vidět ani pána.“ Státní návladní chtěl vědět, jestli mě alespoň viděl plakat. Pérez odpověděl, že ne. K tomu prokurátor podotkl: „Páni porotci to zváží.“ Advokáta to už dopálilo. Tónem, který mi připadal přehnaně divadelní, se Péreze otázal, „zdali viděl, že nepláči“. Pérez řekl: „Ne.“ Obecenstvo se dalo do smíchu. Advokát si začal na jednom lokti podkasávat rukáv a při tom pronášel s nezvratnou jistotou: „A takhle vypadá celý tento proces. Pravidlivé je všechno a nic!“

Prokurátor s neproniknutelným výrazem v obličejí obkresloval tužkou nápisy na svých fasciklech.

Nastala pětiminutová pauza a advokát mi řekl, že všechno je na nejlepší cestě, a po přestávce vyslechli Célesta, svědka obhajoby. Obhajoba, to jsem byl já. Céleste točil v rukou slamákem a každou chvíli ke mně sklouzl očima. Měl na sobě nové šaty, které si brával někdy v neděli, když jsem šli spolu na dostihy. Jenže já mám dojem, že si nemohl zapnout límec, poněvadž mu košili spíнал jen mosazný knoflík. Na otázku, jestli jsem jeho zákazník, řekl: „Ano, ale taky kamarád;“ ptali se, co si o mně myslí, a on odpověděl, že jsem správný chlap; co že tím rozumí, a on prohlásil, že každý ví, co to znamená; jestli pozoroval, že jsem uzavřený, a on jen připustil, že nemluví zbytečně. Prokurátor chtěl vědět, jestli jsem mu za stravu platil pravidelně. Céleste se zasmál a prohlásil: „To mezi náma nehrálo roli.“ Ještě se ho tázali, co si myslí o mém zločinu. A on položil obě ruce na to zábradlí a bylo vidět, že si něco

přichystal předem. Řekl: „Podle mého je to neštěstí. A co značí neštěstí, to ví každý. Tomu se neubráníte. No a podle mého je to neštěstí.“ Chtěl ještě pokračovat, ale předseda mu řekl, že to stačí a že děkuje. Céleste hned nevěděl, na čem je. Přesto ohlásil, že chce ještě mluvit. Požádali ho, aby byl stručný. Znova opakoval, že to je neštěstí. A předseda mu řekl: „Ovšem, to se rozumí. Jenže na to jsme tu my, abychom takováhle neštěstí soudili. Děkujeme vám.“ A Céleste, jako by byl v koncích se svým rozumem i dobrou vůlí, se otočil ke mně. Připadalo mi, že se mu oči třpytí a ústa třesou. Jako by se mě chtěl zeptat, co ještě může udělat. Já zůstal němý a bez hnutí, ale prvně v životě jsem měl chuť políbit mužského. Předseda mu znova nakázal, aby opustil stanoviště svědků. A Céleste si šel sednout zas do sálu. Ten den zůstal na své lavici až do konce stání, mírně předkloněný, s lokty na kolenou, v rukou slamák, a dával pozor na všechno, co se mluvilo. Na řadě byla Marie. Měla na hlavě klobouk a pořád ještě byla hezká. Přestože mně se líbila víc bez klobouku. Až ze svého místa jsem na tu dálku vycítil, jak lehká musejí být v ruce její prsa, a poznal jsem i její dolní ret, vždycky mírně odulý. Vypadala hodně nervózně. Nejdřív se jí zeptali, odkdy se se mnou zná. Na to udala dobu, kdy pracovala u nás. Předseda chtěl vědět, jaký má ke mně vztah. Řekla, že je má přítelkyně. Na další otázku odpověděla, že se chceme brát. Prokurátor, který listoval v nějakých aktech, se jí zničehonic zeptal, kdy začaly naše důvěrné styky. Uvedla datum. Prokurátor jakoby mimochodem poznamenal, že se mu zdá, že to bylo den po mamčině smrti. Potom řekl s nádechem ironie, že by se nerad šířil o choulostivé situaci a že zcela chápe Mariin ostych, že mu však (a teď nasadil tvrdý tón) povinnost káže povznést se nad konvence. Žádal tudíž Marii, aby nastínila průběh onoho dne, kdy jsem s ní byl poprvé. Marie nechtěla mluvit, ale na naléhání prokurátorovo řekla, jak jsme se koupali, pak šli nejdřív do biografu a nakonec ke mně do bytu. Státní návladní řekl, že si podle Mariiných výpovědí při vyšetřování zjistil programy toho dne. Ale Marie prý poví sama, jaký film tenkrát dávali. A ona skoro neznělým hlasem skutečně oznámila, že to byl film s Fernandelem. Umlkla a v sále zavládlo ticho. Do toho povstal prokurátor a hlasem, který mi připadal opravdu pohnutý, s prstem zabodnutým do mě, slavnostně pronášel slabiku za slabikou: „Pánové porotci, den po matčině smrti se tento muž byl koupat, navázal nemanželský poměr a šel se smát na veseloherní film. Nemám, co bych k tomu dodal.“ A v tom stále ještě nehybném tichu usedl. Ale najednou se Marie rozplakala;

řekla, že to tak nebylo, že to bylo jinak, že ji nutí vypovídat opak toho, než co si ona myslí, že mě dobře zná a že jsem nic špatného neudělal. Na předsedův pokyn ji zřízenec odvedl a přelíčení pokračovalo.

Sotva asi věnovali hned nato pozornost Massonovi, když prohlašoval, že jsem čestný chlap, „a nejen to, jsem prý slušný člověk“. A asi sotva pozornost věnovali Salamanovi, který připomínal, že na jeho psa jsem býval hodný, a který na otázku týkající se mé matky a mě odpověděl, že jsem už neměl matce co říct, a proto že jsem ji dal do útulku. „Musí se to chápat, musí se to chápat,“ opakoval Salamano. Jenomže se nezdálo, že by to někdo chápal. Odvedli ho.

Na řadu přišel poslední svědek, Raymond. Nenápadně na mě mrkl a okamžitě prohlásil, že jsem nevinný. Předseda ho upozornil, že se neptají na jeho úsudek, ale na fakta. Vyzval ho, aby čekal na otázky, a pak teprv odpovídal. Chtěli na něm vysvětlit, jaký měl vztah k zabitému Arabovi. Raymond toho využil k prohlášení, že Arab ho nenáviděl, poněvadž mu zpohlavkoval sestru. Předseda se ho nato zeptal, měl-li zabítý Arab důvod nenávidět mě. Raymond řekl, že jsem se na pláž dostal čirou náhodou. Potom se otázal prokurátor, jak to přijde, že dopis, který se stal zárodkem tragédie, je napsán mou rukou. Raymond odpověděl, že to je náhoda. Prokurátor namítl, že v této historii má náhoda až příliš mnoho na svědomí. Rád by věděl, jestli to bylo náhodou, že jsem nezakročil, když Raymond políčkoval milenku, šel-li jsem na komisařství svědčit taky jen náhodou a zas jen náhodou se snad mé tehdejší svědeckví ukázalo jako pouhá přátelská služba. Nakonec se Raymonda zeptal, čím se živí, a když mu odpověděl: „Dělám skladníka,“ státní návladní oznámil porotcům, že svědek je všeobecně znám jako řemeslný ochránce nevěstek. Já jsem jeho spřeženec a přítel. Jde tu o ohavné drama nejposlednějšího druhu, tím zločinnější, že se na něm účastní mravní stvůra. Raymond se chtěl hájit a obhájce protestoval, ale bylo jim řečeno, že prokurátora musejí nechat domluvit. Řekl ještě: „Není toho mnoho, co bych dodal. Byl to váš přítel?“ otázal se Raymonda a ten odpověděl: „Ano, byl to kamarád.“ Nato dal státní návladní stejnou otázku mně a já se podíval na Raymonda, jenže ten očima neuhnul. Odpověděl jsem: „Ano.“ Prokurátor se pak obrátil k porotě a pravil: „Týž člověk, který se den po matčině smrti oddával nejodpornějším hanebnostem, rovněž zabíjel z nicotných důvodů, aby skoncoval nepopsatelně mrzkou zápletku.“

Pak se posadil. Jenže advokátovi už došla trpělivost, a s oběma pažemi nad hlavou, až mu vyhrnuté rukávy odkrývaly puky na naškrobené košili, vykřikoval: „Tak jak to vlastně je, je obžalován proto, že pochoval matku, nebo že zabil člověka?“ Obecenstvo se zasmálo. Zato prokurátor se znovu vztyčil, zahalil se těsněji do taláru a podotkl, že je třeba mít prostomyslnost ctihodného pana obhájce, aby člověk necítil, že mezi těmito dvěma skutečnostmi existuje hluboká, výmluvná a podstatná souvislost. „Ano,“ volal hromovým hlasem, „já toho člověka viním, že matku pohřbíval se srdcem zločince.“ Tento výrok podle všeho na publikum silně zabral. Obhájce pokrčil rameny a setřel z čela pot. Ale i na něm bylo vidět, že zakolísal, a já poznal, že to se mnou dobře nestojí.

Pro ten den bylo líčení přerušeno. Cestou ze soudního paláce k vozu jsem se na malý okamžik zase shledal s vůní a barvou letního večera. V šeru své pojízdné kobky jakoby z hloubky vlastní únavy jsem nacházel jeden po druhém všechny povědomé hlasy patřící městu, které jsem míval rád, a jisté hodině, která pro mě znamenala spokojenost. Křik kamelotů ve vzduchu teď už vláčném, poslední ptáci v parku, volání prodavačů s chlebičky, nárek tramvají ve srázných zatáčkách nahoře v městě a to dunění nebe, než přístav zavalí noc, to všechno mi znova sestavilo znaky pro slepeckou dráhu, které jsem tak dobře znal, než jsem se dostal do vězení. Ano, to byla hodina, kdy jsem si – už je to dávno – připadal spokojený. Očekával mě pokaždé jen lehký, bezesný spánek. A přesto se něco změnilo, když jsem čekal, co přinese zítřek, a znova jsem našel svou celou. Jako by ty bezpečné stezky na letní obloze mohly vést do věznice stejně tak jako k nevinnému spánku.

Ani na lavici obžalovaných neztrácí člověk docela zájem, když slyší mluvit o sobě. V projevu prokurátora i advokáta se toho o mně celkem hodně navykládalo, a možná víc o mně než o mém zločinu. Ale byl mezi těmi řečmi koneckonců tak velký rozdíl? Advokát se oháněl rukama nad hlavou a připouštěl vinu, jenže s přiznáním polehčujících okolností.

Prokurátor ruce napřahoval a prohlašoval, že jsem vinen, ale přiznání polehčujících okolností zamítal. Jedna věc mi přece jen nějak vadila. Proti vlastnímu předsevzetí jsem byl občas v pokušení zasáhnout a obhájce mi pokaždé řekl: „Mlčte, bude to pro váš případ lepší.“ Kdekdo se tvářil, jako by se ten proces projednával do jisté míry bez ohledu na mě. Celé jednání probíhalo bez mé účasti. Rozhodovalo se o mém osudu, a nikdo se mě na nic neptal. Chvillemi jsem dostával chuť všechny překřičet: „A kdo tedy, prosím vás, je tu obžalovaný? Přece snad obžalovaný taky něco znamená, ne? Poslyšte, co vám potřebuju vysvětlit!“ Když jsem to ale rozvážil, neměl jsem co vysvětlovat. A přestože člověka baví pozorovat, jak se s ním ostatní zabývají, musím přece jen uznat, že mu taková zábava dlouho nevydrží. Například prokurátorova řeč mě brzy začala unavovat. Můj údiv a zájem vzbudilo v ní jen pár úryvků, sem tam nějaké gesto a snad i některé celé, ale ze souvislosti vytržené tirády.

Jestli jsem dobře pochopil, jádrem jeho výkladu bylo tvrzení, že jsem svůj zločin předem uvážil. Když nic jiného, pokoušel se to dokázat. Jak sám řekl: „Doložím vám to, pánové, a to hned dvojím způsobem. Nejprve v oslepujícím jasu fakt a pak v ponurém osvětlení, jež do tohoto zločinného srdce vrhá dušezpytný rozbor.“ Zběžně shrnul události od maminciny smrti. Poukázal na mou bezcitnost, na to, že jsem nevěděl, jak byla maminka stará, že jsem se byl hned druhý den koupat s cizí ženou, šel do biografu na Fernandela a pak se vrátil domů s Marií. Chvilku mi trvalo, než jsem tohle místo pochopil, protože říkal „jeho milenka“ a pro mě to byla Marie. Pak přešel k příběhu s Raymondem. Musel jsem uznat, že jeho výklad událostí není násilný. Všechno, co říkal, bylo logické. V dohodě s Raymondem jsem napsal dopis, abych přilákal jeho milenkou a vydal ji napospas násilnostem toho člověka „pochybných mravních zásad“. Na pláži jsem provokoval kamarádovy protivníky. Raymond byl zraněn. Vyžádal jsem si od něho revolver. Vrátil jsem se sám, rozhodnutý ho použít. Skolil jsem Araba, tak jak jsem to předem plánoval. Vyčkával jsem. A „abych se posichroval“, vystřelil jsem ještě čtyřikrát, dozajista chladnokrevně, do jisté míry uvážlivě.

„Nuže, pánové,“ pravil návladní. „Načrtl jsem vám průběh událostí, které tohoto člověka přivedly až k tomu, že s plnou rozvahou zabíjel. A to zdůrazňuji,“ řekl. „Neboť se nejedná o prostou vraždu, o nerozvážný skutek, jemuž byste mohli přiznat polehčující okolnosti. Tento muž,

pánové, je inteligentní. Sami jste ho slyšeli, pravda? Dovede odpovídat. Ví, co slova znamenají. A nelze říci, že jednal, aniž si uvědomil, co činí.“

Na vlastní uši jsem se doslechl, že jsem považován za inteligentního. Jenom jsem nedovedl pochopit, jak se můžou z vlastností obyčejného člověka stát pádné důkazy proti zločinci. Když nic jiného, tohle mě zarazilo a já přestal prokurátora sledovat až do chvíle, kdy jsem ho slyšel volat: „A projevil snad alespoň lítost? Ani dost málo, pánové. Za celé vyšetřování nedal ten člověk najevo jediný náznak pohnutí nad svým odporným přestupkem.“ Při těch slovech se ke mně otočil, ukázal prstem a cupoval mě dál, přestože mi nebylo dost jasné, proč vlastně. Musel jsem samozřejmě uznat, že má pravdu. Svého činu jsem nijak zvlášť nelitoval. Ale ta jeho zvilost mi přesto nešla na rozum. Byl bych mu rád upřímně, takřka přátelsky vysvětlil, že jsem nikdy nedokázal něčeho doopravdy litovat. Vždycky mě zaujalo jen to, co se právě odehrávalo, co se dělo dnes nebo zítra. Přirozeně ovšem v postavení, do kterého mě dostali, bych takovým tónem nemohl mluvit s nikým. Neměl jsem právo projevat sympatii ani právo mít dobré úmysly. A tak jsem se pokusil znovu poslouchat, poněvadž prokurátor začal vykládat o mé duši.

Řekl, že se nad ni sklonil a nic tam nenalezl, páni porotci. Řekl, že ve skutečnosti žádnou duši nemám a že nic lidského, nižádná z těch mravních zásad, které střeží srdce člověka, mi není dostupná. „Samozřejmě, pánové,“ dodal, „že mu to nemůžeme mít za zlé. Nelze si naříkat, že se mu nedostává to, čeho by ani nebyl s to nabýt. Avšak jedná-li se tu o tento soudní dvůr, ona zcela neúčinná ctnost shovívavosti se musí změnit v méně přístupnou a zato vznešenější ctnost spravedlnosti. Zvlášť když takováto prázdnota srdce, jakou u toho člověka nacházíme, se stane propastí, do níž by se mohla zřítit společnost.“ Potom se rozhovořil o mém vztahu k mamince. Opakoval, co už řekl při jednání. Jenomže teď byl rozvláčnější, než když hovořil o mém zločinu, tak rozvláčným, že nakonec jsem už nic nevnímal než to dopolední vedro. Znovu jsem dával na ty řeči pozor, až když státní návladní po krátké odmlce spustil zas tichým a naléhavým hlasem: „Tento dvůr, pánové, bude zítra soudit nejohavnější ze všech přečinů: vraždu otce.“ Před tak krvelačnou zvůlí představitelství podle jeho názoru v hrůze ucouvne. Doufal, že lidská spravedlnost bude trestat beze stopy slabosti. Neváhal ovšem přiznat, že zděšení, které mu tento zločin vnuká, bezmála ustupuje do pozadí před hrůzou, již pocituje nad mou bezcitností. A tak také podle jeho názoru člověk, který morálně zabije

vlastní matku, se vylučuje z lidské společnosti stejným právem jako ten, kdo vztáhne vražednou ruku na svého zploditele. Jedno je nepochybné, že ten první připravuje činy druhého, jistým způsobem je předjímá a ospravedlňuje. „Dle mého přesvědčení, pánové,“ pokračoval zvýšeným hlasem, „se vám jistě nebude zdát být příliš smělou myšlenka, že muž, jenž zde sedí na této lavici, je rovněž vinen vraždou, kterou tento dvůr bude soudit zítra. A přiměřeně k tomu je třeba ho potrestat.“ Prokurátor si osušil obličej lesklý potem. A potom řekl, že jeho povinnost je bolestná, že ji však splní neochvějně. Prohlásil, že mě nic nepoutá ke společnosti, jejíž základní pravidla neuznávám, a že se nesmím odvolávat k lidskému srdci, jehož nejprostší hnutí jsou mi utajena. „Žádám na vás hlavu toho člověka,“ řekl, „a věřte, se srdcem lehkým že ji od vás žádám. Neboť za celé své dlouholeté působení, ať mi kdykoliv připadl úkol vymáhat hrdelní trest, já dosud nikdy do takové míry nepocítil, jak je tato trpká povinnost odměněna, vyvážena a ozářena vědomím neúprosného a posvátného příkazu a stejně i mrazivým děsem před lidskou tváří, ve které nenacházím nic než obludnost.“

Prokurátor se posadil a pak dost dlouho trvalo ticho. Byl jsem jak omámený, vedrem i úžasem. Předseda si odkašlal a skoro neslyšně se zeptal, jestli k tomu mám co dodat. Já vstal, a poněvadž se mi chtělo mluvit, řekl jsem – víceméně nazdařbůh – že jsem Araba zabíjet nezamýšlel. Předseda odpověděl, že to je pouhé tvrzení, že se mu dosud nepodařilo pochopit, na čem spočívá moje obhajoba, a ještě než se ujme slova obhájce, byl by štašen, kdybych vysvětlil motivy svého činu. Vyhrkl jsem, že to bylo kvůli slunci, a přitom se mi trochu zamotala hlava a já si uvědomoval, jak směšně vypadám. V sále se na několika místech ozval smích. Můj obhájce pokrčil rameny a hned potom dostal slovo. Prohlásil však, že už je pozdě, že bude mít projev na několik hodin a žádal odročení na odpoledne. Senát souhlasil.

Odpoledne v sále ustavičně vířily hustý vzduch mohutné ventilátory a malé pestré vějíře porotců se míhaly všechny jedním směrem. Měl jsem dojem, že advokátova obhajovací řeč nikdy neskončí. Přesto jsem ho ale jednu chvíli začal poslouchat, poněvadž řekl: „Je pravda, zabil jsem.“ A pak pokračoval stejným tónem, a kdykoli mluvil o mně, vždycky říkal „já“. Nestačil jsem nad tím žasnout. Nahnul jsem se k jednomu četníkovi a ptal jsem se ho, proč to dělá. Řekl mi, abych mlčel, a za chvilku dodal: „To dělá každý advokát.“ Řekl jsem si, že mě tím od mého vlastního případu ještě víc odstrkují, že ze mě dělají nicotnou figurku a do jistě

míry se stavějí na mé místo. Ale to už stejně jsem byl myslím od té soudní síně na hony daleko. Kromě toho se mi advokát zdál směšný. Jen zcela zběžně uplatňoval, že šlo o provokaci, a potom začal taky mluvit o mé duši. Jenže mně se zdálo, že zdaleka není tak schopný jako prokurátor. „Rovněž i já jsem se sklonil nad tou duší,“ řekl, „avšak na rozdíl od zasloužilého představitele státního zastupitelství jsem tam cosi našel, a dokonce mohu tvrdit, že jsem v ní četl jak v otevřené knize.“ Přečetl si tam, že prý jsem poctivec a že v podniku, který mě zaměstnával, jsem pracoval svědomitě, neúnavně a věrně, že jsem byl u každého oblíbený a k cizím bolům citlivý. Podle něho jsem se zachoval jako vzorný syn, který podporuje matku tak dlouho, dokud může. A nakonec jsem prý doufal, že staré ženě poskytne útulek pohodlí, jaké jsem jí z vlastních prostředků dopřát nemohl. „Já mohu jen žasnout, pánové,“ pokračoval, „nač se kolem toho útulku spouštěl takový povyk. Vždyť koneckonců kdyby bylo vůbec zapotřebí podávat důkaz o užitečnosti a velkorysosti těchto zařízení, stačilo by přece připomenout, že na ně přispívá sám stát.“ Zato o pohřbu se nezmínil a já cítil, že to v jeho obhajobě chybí. Jenže po všech těch rozvleklých frázích, po těch nekonečných dnech a hodinách, kdy se mluvilo o mé duši, jsem měl nakonec pocit, jako by se všechno slévalo v bezbarvou vodu, ze které mě jímá závrať.

Potom si už jen vzpomínám, jak ještě během vleklé řeči advokátovy ke mně z ulice zazněla přes všechny ten prostor síní a chodeb zmrzlinářova trubka. Vyrojily se ve mně vzpomínky na život, který mi už nenáležel, přestože jsem v něm kdysi nacházel své nejprostší a nejhouževnatější radosti: vůně léta, čtvrt, kterou jsem měl rád, jistý odstín večerního nebe, Mariin smích a rozličné její šaty. Všechna neužitečnost mého vysedávání na tomhle místě mi stoupla do hrdla a já se jen nemohl dočkat, aby už bylo po všem, abych se už zase shledal se svou celou a svým spánkem. Taktak že jsem ještě zaslechl, jak obhájce v závěru řeči volá, že by přece porotci nechtěli poslat na smrt čestného a pracovitého muže, kterého zdrtil jediný okamžik poblouzení, a jak potom ještě žádá, aby byly přiznány polehčující okolnosti u zločinu, jehož nejneúprosnější odplatu, věčnou výčitku, už v sobě nesu. Senát na chvíli přerušil líčení a advokát si vyčerpaně sedl. Ale hned se k němu přihrnuli kolegové, aby mu tiskli ruku. Bylo slyšet: „Něco velkolepého, vážený.“ Jeden z nich se dokonce dovolával mého svědectví: „Nemám pravdu?“ Přítakal jsem, i když má uznalost nebyla upřímná, poněvadž jsem byl úplně umořený.

Venku se zatím už den chýlil k večeru a horko polevilo. Podle některých zvuků, které ke mně dolehly z ulice, jsem vytušil, že je večer vlahý. V soudní síni jsme teď všichni vyčkávali. A to, nač jsme společně čekali, se týkalo jen mě. Ještě jednou jsem se podíval do sálu. Všechno tam bylo stejné jako prvního dne. Zachytil jsem pohledy novináře v šedé blůze a automatické ženy. To mi připomnělo, že během celého přelíčení jsem se nerozhlédl po Marii. Nezapomínal jsem na ni, ale zaměstnávalo mě tolik jiných věcí. Zahlédl jsem ji mezi Raymondem a Célestem. Lehce mi kývla, jako by řekla: „No konečně,“ a já na tom trochu ustaraném obličejí poznal, že se na mě usmívá. Jenomže jsem měl srdce uzamčené a ani jsem jí nemohl ten úsměv oplatit.

Senát už byl zase zpátky. Porotcům kvapem přečetli řadu otázek. Bylo slyšet „vinen vraždou“... „skutek předem uvážený“... „polehčující okolnosti“. Nato porotci vyšli ze síně a mě odvedli do malé místnosti, kde jsem už čekal prve. Přišel za mnou advokát: byl neobvykle řečný a hovořil se mnou tak důvěrně a srdečně jako nikdy předtím. Domníval se, že všechno dobře dopadne a že si to odbudu několika lety vězení nebo káznice. Zeptal jsem se ho, jestli je nějaká naděje na zrušení v případě nepříznivého rozsudku. Řekl mi, že ne. Takticky prý nepředkládá písemné vyjádření, aby si tím neodrazoval porotu. Vysvětlil mi, že rozsudek se pro nic za nic neruší. Připadalo mi to samozřejmé a uznal jsem jeho důvody. Když se o tom nezaujatě uvažuje, je to docela přirozené. Jen by se zbytečně počmárala spousta papíru. „Každopádně,“ řekl mi advokát, „je tu ještě jedna možnost, žádat o milost. Jenomže já jsem přesvědčen, že to dobře dopadne.“

Načekali jsme se hodně dlouho, málem snad tři čtvrtě hodiny. Konečně se ozval zvonek. Advokát odcházel a ještě řekl: „Teď bude předseda poroty číst odpovědi. Přivedou vás až před vyhlášením rozsudku.“ Tu a tam bouchli dveře, bylo slyšet dupot po schodech, ale nepoznal jsem, jestli daleko nebo blízko. Pak jsem slyšel, jak v síni někdo předčítá bezbarvým hlasem. A hned jak zadrnčel zvonek podruhé a dveře do boxu se otevřely, zavanulo ke mně ze sálu ticho, ticho toho sálu a to podivné zatrnutí, když jsem zpozoroval, že mladý žurnalista uhybá očima. K Marii jsem se neohlédl. Ani jsem na to neměl čas, protože předseda už mi pitvornými formulemi ohlašoval, že ve jménu francouzského národa mi na veřejném místě setnou hlavu. Jako bych teprv teď pochopil onen výraz, který jsem četl na všech tvářích. Určitě vyjadřoval ohleduplnost. Četníci mě zahrnovali laskavostí. Advokát mě

držel v podpaží. Už jsem na nic nemyslel. Jen ještě předseda se mě zeptal, mám-li k tomu co dodat. Zamyslel jsem se. Řekl jsem: „Ne.“ Nato mě odvedli.

5

Už potřetí jsem odmítl kaplana. Nevím, o čem s ním mluvit, není mi do řeči a beztoho se s ním už brzo uvidím. Nic jiného mě teď už nezajímá než jak uniknout mechanismu, jak zjistit, jestli existuje východisko z nevyhnutelného. Přidělili mi novou celu. Když se natáhnou, vidím z ní nebe, ale nic víc. Celé dny pozoruji, jak na jeho hladině blednou barvy a den se mění v noc. Ležím, ruce pod hlavou, a čekám. Nevím, kolikrát jsem si už položil otázku, zdali se vyskytly případy, že odsouzenec na smrt unikl neúprosnému mechanismu, zmizel před popravou, prolomil kordon policistů. A teď teprv si vyčítám, že jsem nikdy nevěnoval dost pozornosti popisům poprav. Tyto otázky by měly každého zajímat. Člověk nikdy neví, co se může stát. Samozřejmě jako všichni lidé jsem i já kdysi četl zprávy v novinách. Jenomže určité existují také odborná pojednání a po těch jsem nikdy nepátral. V nich bych byl asi našel popisy útěku. Byl bych se možná dověděl, že třeba jen v jednom případě se kolo zastavilo, že jen jedinkrát na tom neodvolatelném předurčení změnila cosi náhoda nebo příležitost. Jedinkrát! Myslím, že do jisté míry by mi to bylo postačilo. O zbytek by se už postaralo mé srdce. V těch novinách se často psalo o dluhu vůči společnosti. A podle nich se měl splatit. Jenže fantazii tohle nic neříká. Té jde spíš o možnost uniknout, o možnost přeskočit hradbu neoblomného rituálu, dát se do zběsilého úprku, který naději otevírá všechny vyhlídky. Přirozeně vyhlídky, že vás v plném běhu na rohu ulice trefoří ze salvy jedna kulka. Ale když jsem to všechno promyslel, nic mi takový přepych neslibovalo, kdeco svědčilo proti, a já znovu podléhal mechanismu.

Ani při nejlepší vůli jsem nebyl s to se smířit s tou nehoráznou jistotou. Koneckonců tu byl přece směšný nepoměr mezi rozsudkem, na kterém se zakládala, a její uhrančivou sveřepostí od okamžiku, kdy ortel byl vyneseno. Okolnost, že rozsudek byl vyhlášen spíš ve dvacet hodin místo v sedmáct, okolnost, že mohl znít docela jinak, že o něm rozhodli lidé, kteří si převlékají prádlo, že byl přičten na vrub tak neurčitému

pojmu, jako je francouzský lid (nebo čínský či německý), to všechno podle mého názoru taková usnesení značně znevažovalo. A přesto jsem byl přinucen uznat, že od té vteřiny, kdy byl vynesena rozsudek, jsou jeho důsledky stejně nepopíratelné a stejně závažné jako tahle zeď, o kterou si po celé její délce rozdírám tělo.

V takové chvíli jsem si jednou vzpomněl na příběh, který mi maminka vyprávěla o otci. Sám jsem otce neznal. Ani jsem o tom člověku nevěděl nic určitého, snad jen to, co mi maminka řekla: chtěl se podívat na popravu vraha. A už při pomyšlení na tu cestu se mu dělalo nanic. Přesto tam šel a ještě to dopoledne cestou zpátky domů několik hodin v jednom kuse zvracel. Tehdy mi to na otci připadalo trochu nechutné. Dnes už ho chápu, bylo to přece tak přirozené. Jak mi mohlo ujít, že nic není důležitější než hrdelní trest a že to je pro muže vlastně jediná skutečně zajímavá věc. Kdybych z téhle věznice náhodou vyvázl, šel bych se podívat na každou popravu. Jenže na tuhle možnost jsem asi vůbec neměl pomyslet. Vždyť při představě, že se jednou časně ráno octnu svobodný za kordonem policistů, někde na druhé straně, při pomyšlení, že jako divák půjdu okukovat a pak se budu moci vyzvracet, mi vlna jedovaté radosti rázem zaplavila srdce. Nebylo to ode mne rozumné. Takovéhle představy jsem si povolovat neměl, protože hned v příštím okamžiku mě zamrazilo tak příšerně, že jsem se musel skrčit pod svou příkrývku. Drkotal jsem bezmocně zuby.

Samosebou, člověk nemůže být vždycky jen rozumný. Vždyť jsem jindy třeba zas vymýšlel návrhy zákona. Reformoval jsem trestní ustanovení. Vyšel jsem z názoru, že nejdůležitější je dopřát odsouzcenci nějakou vyhlídku. Stačila by na tisíc případů jedna výjimka z pravidla, a vše by bylo v pořádku. Například mě napadlo, že by se možná dala vynajít chemická sloučenina, kterou by pacient (řikal jsem: pacient) snědl a v devíti případech z deseti by po ní zemřel. Musel by o té možnosti ovšem vědět, to by byla podmínka. Když jsem totiž všechno logicky a nezaujatě rozebral, dospěl jsem k názoru, že gilovina nevyhovuje, poněvadž neponechává žádnou naději, absolutně žádnou. Jednou provždy je zkrátka o pacientově smrti rozhodnuto. Je to odbytá záležitost, osvědčený recept, jednomyslná dohoda, a nelze ani pomyslet, že by se od ní ustoupilo. Jestliže sekera výjimečně selže, začne se znovu. Odsouzenec si tedy musí přát, aby stroj neměl poruchu, a to právě je na tom mrzuté. Podle mého názoru to byla závada. V jistém smyslu jsem měl pravdu. Ovšem na druhé straně jsem musel uznat, že na tom také

závisí celé tajemství spolehlivé organizace. Odsouzenec prostě je nucen morálně spolupracovat. Je v jeho zájmu, aby všechno probíhalo hladce.

Musel jsem připustit, že mé dosavadní představy o těchto věcech byly nesprávné. Dlouho jsem se domníval – nechápu proč – že ke gilotině se musí vystoupit na lešení po schodech. Podle všeho tím byla vinna revoluce z roku 1789, vlastně spíš všechno, co mi o těch věcech vykládali a ukazovali. Až teprv jednou ráno jsem si vzpomněl na novinářský štoček s obrázkem jakési věhlasné popravy. Aparát stál samozřejmě rovnou na zemi – tím nejprostším myslitelným způsobem. Byl mnohem užší, než jak jsem si předtím představoval. Je opravdu zvláštní, že jsem na tohle nepřišel už dřív. Ten přístroj na novinovém štočku mě překvapil svým vzhledem precizního, dokonalého, naleštěného výrobku. Člověk si o věcech, které nezná, dělá vždycky přemrštěné představy. Musel jsem uznat, že naopak je všechno jednoduché: stroj je v téže úrovni jako člověk, který k němu přistupuje. Přicházíte k němu, jako byste šli někomu naproti. To také odpuzuje. Výstup na lešení pod širým nebem poskytuje fantazii bezpečnou oporu. Namísto toho i tady rozšlape všechno mechanismus: člověk je usmrcen diskrétně, s trochou hanby a velkou dávkou přesnosti.

A ještě dvě věci mi celou dobu neustále ležely v hlavě: svítání a milost. Samozřejmě snažil jsem se umoudřit, zkoušel jsem nemyslet na to. Natáhl jsem se, oči upřel k obloze, nutil jsem se myslet jen na ni. Zelenala, večer se schyloval. A ještě jedním způsobem jsem se usilovně pokoušel odchýlit běh svých myšlenek. Poslouchal jsem, jak mi bije srdce. Nedovedl jsem si představit, že by kdy mohl ustát ten zvuk, který mě tak dlouho doprovázel. Skutečnou představivost jsem nikdy neměl. A přesto jsem zkoušel vyvolat si v duchu jistý okamžik, kdy se v mé hlavě úderem toho srdce odmlčí. Bylo to marné. Mých představ se hned zase zmocnilo svítání, nebo milost. Nakonec jsem si řekl, že bude nejrozumnější se nepřemáhat.

Že přicházejí za svítání, jsem věděl. A tak mi noci ubíhaly čekáním na ten úsvit. Nikdy jsem se nenechával rád překvapit. Ať se mi přihodí cokoli, bývám raději duchem přítomen. Proto to tedy se mnou došlo tak daleko, že vždycky ve dne jsem se trochu prospal a pak celé noci trpělivě vyčkával, dokud se na nebeské tabuli neohlásilo světlo. Ze všeho nejhůř se snažela ta podezřelá hodina, kdy, jak jsem věděl, rozvíjeli zpravidla činnost. Hned po půlnoci mi nastávala hlídka a čekání. Moje uši nikdy před tím nepostřehly tak jemné šelesty, nerozeznaly tolik druhů zvuku.

Je ovšem pravda, že celou tu dobu mi do jisté míry přálo štěstí, ani jednou jsem totiž kroky nezaslechl. Maminka často říkala, že člověk nikdy není nešťastný ve všem všudy. A když nebe k ránu dostávalo barvu a do cely se plížil nový den, dával jsem jí teď ve vězení za pravdu. Stejně dobře jsem přece mohl kroky slyšet, a co kdyby mi v té chvíli puklo srdce. Třebaže jsem se při sebeslabším šustotu vrhal ke dveřím a třebaže jsem s uchem přitisknutým na dřevo zoufale čekal, dokud mě nevylekal vlastní dech, chrčivý a tak podobný chropotu psa, srdce mi koneckonců nepukalo a já vyhrál dalších čtyřiaadvacet hodin.

Přes den přicházela na pořadí má milost. Z téhle myšlenky jsem asi vytěžil, co se dalo. Když jsem počítal čistý zisk, to přemítání mi poskytovalo nejbohatší výnos. Vycházel jsem pokaždé z nejméně radostného předpokladu: milost mi byla zamítnuta. „Dobrá, tedy zemřu.“ Dřív než ostatní, samozřejmě. Ale každý přece ví, že život za tu námahu nestojí. V podstatě mi bylo naprosto jasné, že je celkem jedno, zemřeme-li ve třiceti nebo v sedmdesáti, poněvadž samozřejmě tak jako tak budou žít ostatní muži a ostatní ženy dál, a celá tisíciletí se na tom nic nezmění. Tohle tedy bylo nad slunce jasnější. Pokaždé bych umíral zas jen já, teď jako za dvacet let. V tomto bodě mých úvah mi trochu vadilo, že při pomyšlení na dvacet let života před sebou mnou projelo strašné škubnutí. Nedalo se nic dělat, musel jsem je zdusit představou, jak by asi vypadaly mé myšlenky a pocity za dvacet let, až bych měl život chtěnechtě za sebou a musel to balit. Jak už jednou člověk umírá, otázka jak a kdy ztrácí význam, to je mimo diskusi. Proto (a byl to výkon, nepřehlédnout žádný z důvodů, které ono „proto“ zastupovalo), proto tedy jsem se musel smířit s tím, že má žádost o milost bude zamítnuta.

A potom, teprve potom jsem měl jakési právo, uděloval jsem si jakousi licenci na prozkoumání druhé možnosti: že budu omilostněn. Bylo k zlosti, že jsem při tom musel tlumit tu vzkypělou krev a to rozechvění, které mi vhněly do očí nepřičetnou radost. Ten křik jsem musel stůj co stůj vycepovat a utlumit, musel jsem se ovládat, chovat se přirozeně také vůči tomuto předpokladu, aby má rezignace vůči prvním byla přesvědčivější. Když se mi to zdařilo, vyhrál jsem hodinu klidu. To přece nebylo k zahození.

A v takovou hodinu tedy jsem jednou zas odmítl přijmout kaplana. Z pryčny se dalo podle jistého plavého odstínu na letním nebi vytušit, že už je blízko večer. Právě jsem zamítl svou žádost o milost a cítil jsem, jak mi v těle stejnoměrně koluje krev. Kaplanova návštěva by mi nebyla k

ničemu. Po dlouhé době jsem zase myslel na Marii. Už dávno mi přestala psát. Na tohle právě jsem ten večer myslel a řekl jsem si, že už ji asi přestalo bavit být milenkou odsouzence na smrt. Taky mě napadlo, že by mohla být nemocná nebo mrtvá. Na tom by přece nebylo nic zvláštního. Beztak bych se to nedověděl, vždyť nám nic toho druhého nepřipomínalo, nic nás k sobě nepoutalo než naše těla, teď už stejně odloučená. Ostatně by mi od toho okamžiku byla Mariina památka lhostejná. Mrtvá mě přestávala zajímat. Neviděl jsem v tom nic nenormálního, stejně jako mi bylo naprosto pochopitelné, že po mé smrti lidé zapomenou na mě. Pak už se mnou nebudou mít nic společného. Nedalo by se dokonce ani tvrdit, že jsem se s touto myšlenkou jen těžko smířoval.

A zrovna v téhle chvíli vešel kaplan. Při pohledu na něj jsem se trochu rozklepal. Zpozoroval to a řekl mi, abych neměl strach. Upozornil jsem ho, že obyčejně přichází v jinou dobu. Odpověděl, že jde na čistě přátelskou návštěvu, která s mou žádostí o milost nemá co dělat, o jejím osudu že stejně nic neví. Sedl si na mou pryčnu a nabídl mi místo vedle sebe. Odmítl jsem. Ale chtě nechtě jsem uznal, že je velmi vlídný. Chvíli seděl bez hnutí, s lokty na kolenou, s hlavou sklopenou, očima spočinul na svých rukou. Byly jemné a žilnaté, připomínaly mi dvě čilá zvířátka. Mnul si je zvolna jednu o druhou. Zůstal tak sedět hodně dlouho, s tou hlavou pořád sklopenou, že jsem měl jednu chvíli pocit, jako by tu vůbec nebyl.

Ale najednou zvedl prudce hlavu a podíval se mi do očí. „Proč odmítáte mé návštěvy?“ řekl. Odpověděl jsem, že nevěřím v Boha. Zeptal se, jestli jsem o tom přesvědčen, a já řekl, že si tuhle otázku klást nepotřebuji: připadá mi bezvýznamná. Nato se zaklonil dozadu a opřel se o zeď, ruce mu ležely dlaněmi na stehnech. Poznamenal, skoro jako by ani nemluvil se mnou, že někdy se člověk domnívá, že má jistotu, a ve skutečnosti mu jistota chybí. Nic jsem na to neřekl. Podíval se na mě a zeptal se: „Co si vy o tom myslíte?“ Řekl jsem, že to není vyloučené. Ale ať je to jak chce, já možná nemám jistotu o tom, co mě doopravdy zajímá, ale bezpečně jsem si jist tím, co mě nezajímá. A to, o čem mi tu vykládá, mě nezajímá.

Uhnul očima, a pořád ještě ve stejné poloze na pryčně se zeptal, jestli to neříkám z přemíry zoufalství. Vysvětlil jsem mu, že zoufalý nejsem. Měl jsem jen strach, to bylo přirozené. „Bůh by vám pomohl,“ poznamenal. „Všichni, které jsem poznal ve vašem postavení, se k němu

obrátili.“ Uznal jsem, že na to měli právo. A taky z toho bylo vidět, že na to měli čas. Já jsem o žádnou pomoc nestál, a na to, abych se zajímal o něco, co mě nezajímá, jsem čas neměl.

V tu chvíli se mu ruce podrážděně zacukaly a on se narovnal a uhladil si sutanu. Potom mě nazval „přítelem“ a mluvil do mě dál: neřekl to proto, že jsem odsouzen k smrti; podle jeho názoru jsme k smrti odsouzeni jeden jak druhý. Ale já ho přerušil a řekl jsem mu, že to je něco jiného a že to pro mě stejně není a nemůže být žádná útěcha. „Samozřejmě,“ přisvědčil. „Jenže když nezemřete dnes, zemřete později. Budete postaven před stejnou otázkou. A jak potom k té strašné zkoušce přistoupíte?“ Odpověděl jsem, že k ní přistoupím přesně tak, jako k ní přistupuji nyní.

Po téhle odpovědi vstal a podíval se mi přímo do očí. Jenže tuhle hru já ovládám. Často jsem se tak bavil s Emmanuelem nebo s Célestem a obyčejně sklopili oči první. Kaplan se ve hře taky dobře vyznal, to bylo vidět hned: jeho pohled nezakolísal. Ani hlas se mu netřásl, když mi řekl: „Copak vy opravdu nemáte sebemenší naději a žijete smířen s myšlenkou, že zemřete a zmizíte beze stopy?“ – „Ano,“ odpověděl jsem.

Sklopil hlavu a znova usedl. Řekl, že mě lituje. Podle jeho názoru něco takového člověk vydržet nemůže. Já si jen uvědomoval, že mě začíná unavovat. Ted jsem se k němu otočil zády zas já a šel jsem si stoupnout pod okno. Opřel jsem se ramenem o zeď. Slyšel jsem, že se mě znova začíná na něco vyptávat, ale nevěnoval jsem tomu pozornost. Mluvil naléhavým, vzrušeným hlasem. Poznal jsem, že je dojatý, a poslouchal jsem ho pozorněji.

Řekl, že podle jeho přesvědčení bude má žádost o milost přijata, ale já že přesto nesu břemeno hříchu, jehož se musím zbavit. Lidská spravedlnost podle něho nic neznamená a jen Boží spravedlnost je všechno. Podotkl jsem, že mě odsoudila ta lidská. Odpověděl, že tím mě ještě z hříchu neočistila. Řekl jsem mu, že nevím, co je hřích. Oznámili mi jenom, že jsem vinen. Jsem vinen, splácím to, a nikdo na mě nemůže žádat víc. Nato znova vstal a já si říkal, že kdyby se chtěl v téhle těsné kobce pohybovat, neměl by moc možností. Dalo se tu jen vstávat nebo sedat.

Měl jsem oči bez pohnutí sklopené k zemi. Udělal ke mně krok a zastavil se, jako by se neodvažoval dál. Díval se mřížemi na nebe. „Vy se mýlíte, synu,“ řekl, „mohlo by se na vás žádat víc. A možná že se žádat

bude.“ – „Co ale?“ – „Mohlo by se na vás žádat, abyste viděl.“ – „Viděl co?“

Kněz se rozhlédl po kobce a hlasem, který mu najednou zněl sklíčeně, odpověděl: „Všechny ty kameny potí bolest, vím to. Vždycky když se na ně podívám, padne na mne tíseň. Ale hluboko v srdci mám jistotu, že i ti nejubožejší mezi vámi spatřili z jejich tmy vystupovat boží tvář. A na vás se žádá, abyste ji viděl taky.“

Trochu jsem se rozčilil. Řekl jsem, že ty zdi už pozoruji celé měsíce. Nic a nikoho na světě neznám líp. Možná, ale to už je hodně dávno, že jsem tam jednu tvář hledal. Jenomže v té tváři byly barvy slunce a plamen touhy: patřila Marii. Hledal jsem ji marně. A dnes už je po všem. Ale nikdy jsem nic neviděl z toho kamenného potu vystupovat.

Kaplan se na mě podíval a z jeho očí jako by hleděl smutek. Já jsem se teď opíral zády o zeď naplno a po čele mi stékalo sluneční světlo. Řekl ještě pár slov, ale nerozuměl jsem mu, a pak se náhle zeptal, jestli mu dovolím, aby mě obejmul. „Ne,“ odpověděl jsem. Otočil se, došel ke zdi a pomalu po ní jel rukou. „Copak tuhle zemi tolik milujete?“ zašeptal. Neřekl jsem na to ani slovo.

Dost dlouho tak zůstal zády ke mně. Jeho přítomnost mě sklíčovala a dráždila. Už jsem ho chtěl požádat, aby odešel, aby mě nechal na pokoji, ale vtom se ke mně znova obrátil a znenadání zvolal, jako by to nemohl zdržet: „Nemůžu vám uvěřit. Víím jistě, že i vy jste poznal touhu po jiném životě.“ Odpověděl jsem, že ano, samozřejmě, ale to že je přece stejně bezvýznamné jako přání zbohatnout, závodně plavat nebo mít hezcí ústa. Patří to do stejné kategorie. Zarazil mě a zeptal se, jak si ten jiný život představuji. Vykřikl jsem na něj: „Jako místo, kde bych moh vzpomínat na tenhle život,“ a hned jsem dodal, že už toho mám po krk. Ještě chtěl se mnou mluvit o Bohu, ale já k němu přistoupil a snažil jsem se mu naposledy vysvětlit, že už mi nezbývá moc času. Nechtěl jsem o něj přicházet kvůli Bohu. Zkoušel ještě začít odjinud a zeptal se, proč mu říkám „pane“ a ne „otče“. To mě dorazilo a odpověděl jsem, že on můj otec není: patří k těm druhým.

„Ne, milý synu,“ řekl a položil mi ruku na rameno. „Já jsem s vámi. Ale vy to vědět nemůžete, protože vaše srdce je slepé. Budu se za vás modlit.“

V té chvíli, sám nevím proč, jako by ve mně něco prasklo. Začal jsem křičet z plných plic a spílal jsem mu a řekl jsem mu, aby se nemodlil. Popadl jsem ho za límec sutany. Až ze dna srdce jsem dával radost i vztek a všechno na něj chrlil. Vypadá tak sebejistě, co? A přece z jeho jistot

žádná se nevyrovná jedinému ženskému vlasu. Není si ani jist, jestli je naživu, vždyť žije jako mrtvý. Já třeba vypadám, jako bych měl jen prázdné ruce. Ale sebou si jistý jsem, a vším jsem si jistý, jsem si jistý svým životem i tou smrtí, která už dlouho čekat nebude. Samozřejmě, mám jen tohle. Ale aspoň tu jistotu držím v ruce stejně pevně, jako ona drží mě. Měl jsem pravdu a mám pravdu, pokaždé mám pravdu. Žil jsem určitým způsobem a byl bych mohl žít jinak. Dělal jsem tohle a nedělal jsem ono. Neudělal jsem to nebo ono, ale udělal jsem zas něco jiného. A nakonec co? Jako bych byl celou tu dobu jen čekal na tuhle minutu a na to svítání, aby mi daly za pravdu. Nic, dočista nic nemá význam a já dobře vím proč. On ví taky proč. Po celý ten nesmyslný život, který jsem vedl, čísel ke mně z hloubky mé budoucnosti skrz všechny ty roky, které ještě nezačaly, temný van a všude, kam až dolehl, dostalo všechno, co mi poskytovaly roky o nic skutečnější, ve kterých jsem žil, jen jediný význam, ten van všechno vyrovnal. Co je mi do smrti jiných, do lásky k matce, co je mi do jeho Boha, do životů, které si lidi vytvářejí, do osudů, které si zvolí, mne si měl zvolit osud jediný stejně jako miliardy privilegovaných, kteří se jako on nazývají mými bratry. Copak to nechápe? Kde kdo je privilegovaný. Všichni do jednoho jsou privilegovaní. I na ostatní dojde a jednoho dne budou odsouzeni. I jeho odsoudí. Co na tom, že obviněný z vraždy půjde na popravu, protože neplakal matce na pohřbu? Salamanův pes měl stejnou cenu jako jeho žena. Malá automatická žena měla stejně velkou vinu jako ta Pařížanka, co si vzal Masson, nebo jako Marie, která chtěla, abych si ji vzal já. Co na tom, že Raymond byl můj kamarád stejně tak jako Céleste, který stojí za víc než on? Co na tom, že Marie dnes dává svá ústa nějakému novému Meursaultovi? Copak nechápe toho odsouzence, a že z hloubky mé budoucnosti... Zalykal jsem se křikem. Ale dozorcí už mi tahali kaplana z rukou a vyhrožovali mi. On je uklidnil a chvilku se na mě mlčky díval. Do očí mu vhrkly slzy. Otočil se a šel.

Po jeho odchodu se mi znova vrátil můj klid. Byl jsem vysílený a převalil jsem se na pryčnu. Podle všeho jsem potom nějakou dobu spal, poněvadž jsem se vzbudil a na obličej mi padaly hvězdy. Doléhaly ke mně zvuky venkova. Vůně noci, země a soli mě chladily do spánků. Zázračný mír toho spícího léta do mě vnikal jako vzedmuté moře. V té chvíli na okraji noci zavyly někde sirény. Dávaly znamení k odjezdům ve světě, který mi byl už nadobro lhostejný. Poprvé za dlouhou dobu jsem vzpomínal na maminku. Jako bych najednou pochopil, proč si na

sklonku života našla „snoubence“, jako bych pochopil tu její hru, že začíná znova. Tam dole, taky tam dole kolem útulku, kde životy dohasínaly, měl večer podobu tesklivého smíru. Na dosah smrti si maminka jistě připadala oprostěná a přichystaná prožívat všechno znova. Nikdo, nikdo neměl právo nad ní plakat. A já si taky připadal přichystaný všechno znova prožívat. Jako by mě ten prudký hněv očistil ode všeho zlého a jako by mě zbavil naděje, já pod tou nocí těžkou hvězdami a znameními se poprvé otevíral něžné netečnosti světa. A protože jsem vnímal, jak se mi podobá, jak se mi bratrsky podobá, já cítil, že jsem býval šťastný, že dosud šťastný jsem. Ještě aby se všechno dovršilo, abych si nepřipadal tak sám, mohl jsem si už jen přát hustý dav diváků, který mi přijde na popravu a uvítá mě pokřikem plným nenávisti.